

Maja Jere

**PROCES PRIDOBIVANJA
STATUSA POOBLAŠČENEGA
GOSPODARSKEGA SUBJEKTA**

Strokovna monografija

Ljubljana, 2013

Zavod za varnostne strategije pri Univerzi v Mariboru

Maja Jere

**PROCES PRIDOBIVANJA STATUSA POOBLAŠČENEGA
GOSPODARSKEGA SUBJEKTA**

Strokovna monografija

Ljubljana, 2013

Avtorica: Maja Jere

PROCES PRIDOBIVANJA STATUSA POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA

Strokovna monografija

Recenzija: prof. dr. Iztok Podbregar in izr. prof. dr. Branko Lobnikar

Izdajatelj: Zavod za varnostne strategije pri Univerzi v Mariboru,
Ulica bratov Babnik 10, Ljubljana

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

347.72(0.034.2)

JERE, Maja

Proces pridobivanja statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta [Elektronski vir] : strokovna monografija / Maja Jere. - El. knjiga. - Ljubljana : Zavod za varnostne strategije pri Univerzi Maribor, 2013

Način dostopa (URL): <http://zvs.si/documents/2013/07/proces-pridobivanja-statusa-pooblasčenega-gospodarskega-subjekta.pdf>

ISBN 978-961-93528-0-9 (pdf)

268184832

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	2
2	O STATUSU POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA	4
2.1	Definicije.....	4
2.2	Vrste potrdil	4
2.3	Merila za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta	5
2.4	Ugodnosti za imetnike statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta	5
3	VARNOSTNE IN VARSTVENE ZAHTEVE	8
3.1	Ocena ogroženosti.....	8
3.2	Varnost objektov	10
3.3	Fizično varovanje	11
3.4	Tehnično varovanje	11
3.5	Varnost zaposlenih	12
3.5.1	Kadrovska politika	13
3.5.2	Preverjanje zaposlenih	14
3.5.3	Usposabljanje s področja varnosti	14
3.6	Varnost podatkov	15
3.6.1	Poslovna skrivnost.....	15
3.6.2	Načini ogrožanja poslovnih skrivnosti.....	16
3.6.3	Ukrepi za varovanje poslovnih skrivnosti	17
3.7	Varstvo.....	19
3.7.1	Varstvo pri delu.....	19
3.7.2	Požarna varnost	21
4	VARNOST V GOSPODARSKIH DRUŽBAH	24
4.1	Varnostni interesi podjetja	25
4.2	Vloga lastnikov in managerjev	25
4.3	Varnostni sistem v podjetju.....	27
4.4	Ukrepi za zagotavljanje varnosti podjetij	28
4.5	Varnostna politika.....	28
4.6	Izvajanje fizičnega in tehničnega varovanja	30
4.6.1	Varnostna služba z lastnimi varnostniki	30
4.6.2	Varnostna služba s pogodbeno najetimi varnostniki	30

4.7	Varnostno svetovanje	31
4.8	Razvijanje varnostne kulture.....	32
5	STANDARDIZACIJA NA PODROČJU VARNOSTI.....	34
5.1	Predstavitev standardizacije.....	34
5.2	Nekateri standardi	36
5.2.1	Standard SIST EN ISO 9001:2008	36
5.2.2	Standard ISO 14001 – standard varstva okolja	37
5.2.3	Standard ISO 17799 – standard informacijske varnosti	38
5.2.4	Standard OHSAS 18001 - standard varnosti in zdravja pri delu.....	40
5.2.5	Standardi tehničnega varovanja gospodarsko-poslovnih objektov....	41
5.2.6	Standard ISO/PAS 28001:2007.....	42
5.2.7	Kodeks ISPS.....	42
6	IZPOLNJEVANJE VARNOSTNIH IN VARSTVENIH MERIL ZA PRIDOBITEV STATUSA POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA.....	44
6.1	Podpoglavje 1: Ocena varnosti, ki jo izvede gospodarski subjekt (samoocejevanje)	44
6.2	Podpoglavje 2: Vstop in dostop do objektov	45
6.3	Podpoglavje 3: Fizična varnost	45
6.4	Podpoglavje 4: Tovorne enote.....	46
6.5	Podpoglavje 5: Logistični procesi	46
6.6	Podpoglavje 6: Nefiskalne zahteve	46
6.7	Podpoglavje 7: Vhodno blago	47
6.8	Podpoglavje 8: Skladiščenje blaga	47
6.9	Podpoglavje 9: Proizvodnja blaga.....	48
6.10	Podpoglavje 10: Natovarjanje blaga.....	48
6.11	Podpoglavje 11: Varnostne zahteve za poslovne partnerje	49
6.12	Podpoglavje 12: Varnost zaposlenih	50
6.13	Podpoglavje 13: Zunanje storitve	51
7	POSTOPEK PRIDOBIVANJA STATUSA POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA	52
7.1	Zahtevki za izdajo potrdila	52
7.2	Sprejem zahtevka	52
7.3	Vsebinsko preverjanje zahtevka.....	53

7.4	Področje izpolnjevanja varstvenih in varnostnih zahtev.....	54
7.5	Stanje na področju pridobivanja statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta v Republiki Sloveniji	57
8	PRIMER PRIDOBIVANJA STATUSA POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	58
8.1	Predstavitev intervjuja.....	58
8.2	Povzetek ugotovitev intervjuja	62
9	SKLEP	65
10	VIRI	67

1 UVOD

Globalizacija trgovine in ogromen pretok blaga so dejavniki, ki močno vplivajo na spreminjanje vloge in delovnih obveznosti carinskih uprav. Še v drugi polovici 20. stoletja je vse prijavljeno blago pregledal carinik, medtem ko bi v današnjem času takšen način dela predstavljal nemogočo delovno obremenitev.

Izvajanje kontrole pošilk blaga je tako danes osredotočeno na uporabo sodobnih metod analize tveganja in kontrole na podlagi revizij. Na ta način se ne skrajša le čas obdelave, pač pa se znižajo tudi stroški zagotavljanja skladnosti za zakonito trgovino, ob čemer carinska uprava prispeva k konkurenčnosti gospodarskih subjektov Evropske unije v svetovnem merilu in omogoča razporejanje carinskih virov tja, kjer so najbolj potrebni (Evropska Komisija, 2006).

Carinske uprave v državah članicah Evropske Unije kontrolo utemeljujejo na podlagi obvladovanja tveganj, pri čemer upoštevajo ukrepe, ki jih sprejmejo gospodarski subjekti sami, ko preprečujejo tveganja v svojih poslovnih procesih. Carinski organi zato želijo usmeriti kontrolo na tista področja, ki jih gospodarski subjekti ne pokrivajo dovolj, saj ta predstavljajo največje tveganje. V ta namen mora carinska uprava dobro poznati poslovne procese in ukrepe gospodarskega subjekta, oceniti mora torej organizacijo, procese, postopke, administracijo in sistem notranjega kontroliranja gospodarskega subjekta (Evropska Komisija, 2006). Eden od načinov za to je podeljevanje statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta, ki ga posamezni gospodarski subjekt prejme, če so pokrita vsa tveganja. Tako carinska uprava lahko identificira pomembna tveganja, postavi meje za tveganja in se nanje odzove na prilagojene načine (Evropska Komisija, 2006).

V okviru sprememb Carinskega zakonika Evropske unije, uvedenih z Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 648/2005, ki se nanašajo na izboljšanje varnosti na zunanjih mejah Evropske unije in na hitrejši pretok blaga s poenostavljenimi postopki ter uporabo informacijske tehnologije, je predvidena uvedba statusa »pooblaščenega gospodarskega subjekta« (angl. *Authorized Economic Operator*).

Gospodarskim subjektom, ki izpolnjujejo merila in pogoje, status zagotavlja ugodnosti na področju carinskih kontrol glede varstva in varnosti ter poenostavitev v skladu s carinskimi predpisi. Uvedba statusa je del svetovne pobude z namenom zagotavljanja varnosti celotne dobavne verige, ki jo sestavljajo proizvajalec, izvoznik, špediter, imetnik skladišča, carinski zastopnik, prevoznik in uvoznik (European Commission – Taxation and Customs Union, 2006).

Namen pričujočega dela je predstavitev procesa pridobivanja statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta, opredelitev pomena statusa za gospodarske subjekte in vpogled v stanje v Republiki Sloveniji na tem področju.

2 O STATUSU POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA

2.1 Definicije

Pooblaščen gospodarski subjekt je stranka, ki je v kakršnikoli vlogi udeležena v mednarodni pretok dobrin in ki jo je potrdil organ carinske uprave posamezne države. Pooblaščen gospodarski subjekt so med drugimi lahko proizvajalci, odpremniki blaga, uvozniki, izvozniki, posredniki, špediterji, pristanišča, letališča, skladišča in distributerji (World Customs Organization, 2007). Pooblaščen gospodarski subjekt je tako opredeljen kot gospodarski subjekt, ki je na območju Evropske unije, v smislu svojih carinskih operacij zanesljiv, kar pomeni, da je lahko deležen določenih ugodnosti na področju Evropske unije (Evropska Komisija, 2007).

Status pooblaščenega gospodarskega subjekta dodeli država članica Evropske unije vsakemu gospodarskemu subjektu, ki izpolnjuje »skupna merila glede kontrolnega sistema subjekta, finančne solventnosti in upoštevanja predpisov« (Uredba Evropskega parlamenta in Sveta, 2005).

2.2 Vrste potrdil

Carinski organi lahko po vložitvi zahtevka gospodarskega subjekta, v skladu s 14. členom izvedbene uredbe, dodelijo naslednje vrste potrdil (Uredba Evropske Komisije, 2006):

- potrdilo »AEO – carinske poenostavitve« (AEOC): izdaja se za gospodarske subjekte, ki zaprosijo za ugodnosti na področju poenostavitve carinskih predpisov;
- potrdilo »AEO – varstvo in varnost« (AEOS): izdaja se za gospodarske subjekte, ki zaprosijo za ugodnosti na področju olajšav pri carinskih kontrolah v zvezi z varstvom in varnostjo pri vnosu ali iznosu iz carinskega območja Skupnosti;
- potrdilo »AEO – carinske poenostavitve / varstvo in varnost« (AEOF): izdaja se za gospodarske subjekte, ki zaprosijo za ugodnosti iz obeh zgornjih področij.

2.3 Merila za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta

Merila, ki jih mora izpolnjevati gospodarski subjekt, da pridobi status pooblaščenega gospodarskega subjekta so naslednja (Carinska uprava Republike Slovenije, 2007a):

- ustrezna evidenca o zagotavljanju skladnosti s carinskimi zahtevami,
- zadovoljiv sistem vodenja poslovnih in transportnih evidenc, ki omogočajo ustrezne carinske kontrole,
- dokazana finančna solventnost,
- ustrezni varnostni in varstveni standardi (pri potrdilu AEOS in AEOF).

2.4 Ugodnosti za imetnike statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta

Ugodnosti, ki jih je deležen nosilec statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta pripadajo samo gospodarskemu subjektu samemu in ne tudi njegovim strankam ter so naslednje (Evropska Komisija, 2007):

- Manj fizičnih pregledov in pregledov dokumentov.

Pooblaščen gospodarski subjekt velja za manj tveganeja, zato se fizični pregledi in pregledi dokumentov uporabljajo bolj poredko kot pri ostalih gospodarskih subjektih, kar zagotavlja hitrejše prečkanje meja.

- Prednostna obravnava, če se izbere za pregled.

V primeru, da carinski urad po opravljeni analizi tveganja, za nadaljnji pregled izbere pošiljko, ki jo pokriva skupna ali carinska deklaracija, vložena s strani pooblaščenega gospodarskega subjekta, se potrebne kontrole opravijo prednostno.

- Izbira kraja kontrole.

Na zahtevo pooblaščenega gospodarskega subjekta in v dogovoru s pristojnim carinskim organom se lahko carinska kontrola izvede na drugem kraju, če je s tem mogoče zmanjšati zamudo ali stroške.

- Lažji dostop do carinskih poenostavitev.

Ugodnost velja za imetnike potrdila AEO – carinske poenostavitve ali potrdila AEO – carinske poenostavitve/varstvo in varnost. Pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za dostop do carinskih poenostavitev, so bili pri imetnikih potrdila preučeni že pri

podeljevanju statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta, zato ponovno preverjanje ni potrebno in tako vse skupaj poteka hitreje.

- Krajši podatkovni nizi za skupne deklaracije.

Ugodnost velja za imetnike potrdila AEO – varstvo in varnost ali potrdila AEO – carinske poenostavitve/varstvo in varnost, ki lahko kot taki vložijo skupne deklaracije s krajšim nizom podatkovnih elementov.

- Predhodno obveščanje.

Ugodnost velja za imetnike potrdila AEO – varstvo in varnost ali potrdila AEO – carinske poenostavitve/varstvo in varnost. V primeru, da je bila pošiljka pooblaščenega gospodarskega subjekta zaradi varstvene in varnostne analize tveganja izbrana za nadaljnji fizični pregled, lahko pristojni carinski urad o tem obvesti gospodarski subjekt, vendar le, če to obvestilo ne ogroža predvidene kontrole.

- Posredne ugodnosti.

Izboljšave na področju varstvenih in varnostnih standardov lahko pozitivno vplivajo na prepoznavnost gospodarskega subjekta, varnost zaposlenih, razvoj standardov, varnost transporta, skladnost z varstvenimi predpisi, večjo varnost in boljšo komunikacijo med partnerji v dobavni verigi.

- Boljši odnosi s carino.

Pooblaščen gospodarski subjekt se za morebitna vprašanja lahko obrne na kontaktno osebo carinskega organa, ki odgovarja oziroma svetuje.

- Podoba varstveno in varnostno zanesljivega poslovnega partnerja.

Pooblaščen gospodarski subjekt velja za varstveno in varnostno zanesljivega partnerja v dobavni verigi, s tem se mu povečuje ugled in možnost, da je izbran za poslovnega partnerja.

- Vzajemno priznavanje.

Cilj Skupnosti je doseči vzajemno priznavanje pooblaščenih gospodarskih subjektov s potrdili o varstvu in varnosti med vsemi državami, ki izvajajo ta ali podoben enakovreden program. Na svetovni ravni to pomeni večjo predvidljivost mednarodnih trgovinskih dejavnosti.

V Pilotnem poročilu o pooblaščenih gospodarskih subjektih (2006) so navedene še nekatere posredne ugodnosti:

- boljša preglednost in spremljanje;
- varnostna preverjenost osebja;
- razvoj standardov;
- pozornejši izbor ponudnikov in naložb;
- oblikovanje ozaveščenosti in sposobnosti v zvezi z organizacijsko infrastrukturo;
- tesnejše sodelovanje med strankami v dobavni verigi;
- proaktivne naložbe v tehnologijo;
- prostovoljno izpolnjevanje varnostnih zahtev;
- manjša možnost tatvin in izgub;
- manj zamujenih pošiljk;
- boljše načrtovanje;
- lojalnost naročnika;
- zavezanost zaposlenih;
- preprečevanje kriminala in vandalizma;
- izboljšana varnost in komunikacija med partnerji v dobavni verigi.

V nadaljevanju je natančneje obdelano eno od štirih meril, ki morajo biti izpolnjena, da gospodarski subjekt pridobi status pooblaščenega gospodarskega subjekta – ustrezni varnostni in varstveni standardi.

3 VARNOSTNE IN VARSTVENE ZAHTEVE

Eno od širših definicij varnosti lahko oblikujemo s pomočjo teorije potreb Abrahama Maslowa, ki je človekove potrebe hierarhično razvrstil na osnovne in višje. Nižja kot je raven posamezne potrebe, nujnejša je njena zadovoljitev za človekovo preživetje in tako je zadovoljitev nižje potrebe pogoj za usmeritev k zadovoljevanju višjih potreb. Pomembnost varnosti je z vidika teorije potreb očitna, saj so potrebe po varnosti na drugem mestu lestvice, takoj za fiziološkimi potrebami in pred vsemi ostalimi (Bučar, 1997; Kompare et al., 2001).

Varnost posameznika lahko opredelimo kot stanje, v katerem so mu zagotovljeni življenje, zdravje, lastnina, svoboda, torej je pojav varnosti povezan z eksistencialnimi vprašanji. Zavestno prizadevanje za vzpostavitev varnosti pa zajema vse vidike sodobne varnosti – socialno, kulturno, gospodarsko, obrambno, politično, pravno, ekološko in druge (Grizold, 1998). Ožje bi varnost lahko definirali kot običajne metode, s katerimi povečujemo verjetnost obvladljivega, mirnega in nemotenega okolja, v katerem si posameznik ali organizacija prizadevata dosegati svoje cilje (Purpura, 1998).

Varnost je v sodobni družbi torej vrednota in dobrina, varovana in zagotavljana s strani raznovrstnih subjektov, ki skušajo zadovoljiti različne stopnje varnostnih potreb posameznikov, podjetij ali širših lokalnih skupnosti (Lobnikar in Sotlar, 2006).

Termin varovanje predstavlja vse aktivnosti, ukrepe in postopke, ki jih opravi posameznik, da sebe, drugo osebo ali premoženje zaščiti pred uničenjem, poškodovanjem, odtujitvijo, oziroma pred izvedbo drugega kaznivega dejanja. Pri tem posameznik uporablja znanje, psihofizične sposobnosti, dokumentacijo, ki je na razpolago ter za varovanje potrebna sredstva in opremo (Golob, 1997).

3.1 Ocena ogroženosti

Izvedbena uredba (Uredba Evropske Komisije št. 1875/2006, 2006) v členu 14 h do 14 k dodatno opredeljuje varstvene in varnostne standarde, ki jih mora

izpolnjevati pooblaščen gospodarski subjekt in se nanašajo predvsem na varnost objektov, varnost oseb in varnost podatkov. Kako, na kakšen način in v kolikšnem obsegu bodo ti elementi posameznega gospodarskega subjekta zavarovani, je v največji meri odvisno od ocene ogroženosti, ki predstavlja temelj za nadaljnje ukrepe na področju varovanja.

Ocena stanja, ogroženosti in tveganj, stroškov in koristi se izdelava na podlagi zahtev naročnika, zakonskih predpisov, ki urejajo področje varnosti v podjetju (predpisi s področja zaščite premoženja, varovanja in zdravja pri delu, požarnega varstva, ekologije, logistike, ergonomije, industrijske lastnine, obrambe, zaščite in reševanja in drugih področij varovanja), varnostnih standardov ter ponudb o varnostnih in zavarovalnih storitvah (Vidic, 2002).

Celovita ocena ogroženosti predstavlja temelj za oblikovanje dokumenta o varnostni politiki, torej za vzpostavitev varnostne politike gospodarske družbe (Vršec, 2006). Ocena ogroženosti tako zagotavlja, da bodo identificirana vsa tveganja in grožnje ter da bodo predvideni vsi ukrepi za primerno raven varnosti (Podbregar, Pleteršek in Ivanuša, 2010).

Za izdelavo realne ocene ogroženosti je potrebno storiti predvsem sledeče (Čas, 2006):

- opraviti temeljit pregled gospodarske družbe, ki vključuje pregled vseh objektov z okolico, pregled dislociranih enot, pregled prostorov, dostopa do objektov in drugo,
- prepoznati objektivne nevarnosti v notranjem in zunanjem okolju gospodarske družbe, vključno s proizvodnimi, poslovnimi in logističnimi procesi,
- opraviti razgovore s pristojnimi odgovornimi osebami v podjetju,
- pregledati obstoječe varnostne načrte, poročila in druge notranje akte, ki pokrivajo varnostna in sorodna področja.

Glede posameznih elementov ocene ogroženosti si avtorji niso enotni, vendar pa se v svojih opredelitvah bistveno ne razlikujejo. Kljub različnim pristopom, bi vsaka ocena ogroženosti morala imeti naslednje sestavine (Podbregar, 2007):

- opis dejavnosti gospodarskega subjekta, iz katerega je moč razbrati, katere so tiste stopnje v procesu, ki so izpostavljene tveganju ali ogrožanju;
- opis objektov gospodarskega subjekta, na osnovi katerega jo možno identificirati kritične točke, na katerih obstaja možnost ogrožanja varnosti;
- opis dokumentacijskih in informacijskih procesov gospodarskega subjekta, na osnovi katerega je mogoče določiti tiste kritične točke v procesih, ki zahtevajo uvedbo določenih varnostnih ukrepov;
- tveganja, identificirana na podlagi zgornjih opisov.

Ocena stanja, ogroženosti in tveganj, stroškov in koristi služi kot podlaga, iz katere razberemo varnostne potrebe, temu pa sledi varnostni elaborat ali načrt varnostnih ukrepov, ki mora vsebovati vsaj naslednje sestavine (Podbregar, 2007):

- seznam oseb, odgovornih za načrtovanje, izvajanje in nadzor nad varnostnimi ukrepi;
- opis organizacijskih, tehničnih in fizičnih ukrepov varovanja, ki so določeni na osnovi ugotovljenih tveganj in kritičnih točk;
- navodila, ki določajo način postopanja v primerih tveganj in ogrožanja.

Vršec (2003) poudarja naslednjo pomembno stopnjo ukrepanja, ki sledi identifikaciji tveganj – to je management tveganj (angl. *Risk Management*) ali upravljanje s tveganji.

3.2 Varnost objektov

Vsak objekt predstavlja unikatno situacijo, od značilnosti katere je odvisen obseg in izbor sistema varovanja (Golob, 1997). Vršec (2006) opozarja na problematiko obvladovanja novih varnostnih izzivov, ki naj bi jih v veliki meri predstavljali kriminalni napadi na osebe in premoženje gosodarskih subjektov. Ob dejstvu, da se je obvladovanje nekaterih tovrstnih napadov že izkazalo za neučinkovito, lahko govorimo o velikih pomanjkljivostih sistema profesionalne preventive in sistema samovarovanja v gospodarskih družbah.

Ena izmed vrst ogrožanja varnosti objekta je gotovo nepooblaščen vstop v objekt, pri čemer so najpogostejši motivi kraja ali uničenje sredstev, redkejši pa zbiranje informacij ali delovanje proti osebi. Gospodarski subjekti so največkrat tarče organiziranih storilcev, ki jih lahko razvrstimo v tri večje skupine. Prvo skupino tvorijo zaposleni v gospodarski družbi, pri katerih gre predvsem za osebno materialno okoriščanje, v drugo skupino spadajo kazniva dejanja, ki jih »sponzorijajo« konkurenčna podjetja, tretjo skupino pa predstavljajo vse druge oblike organiziranega kriminala (Golob, 1997).

3.3 Fizično varovanje

V današnjem času, tako v strokovni kot tudi v poljudni literaturi, največkrat zasledimo, da termina fizično varovanje in tehnično varovanje nastopata skupaj. Priporočeno je iskanje optimalne kombinacije, saj imajo sredstva fizične in sredstva varnostne zaščite vsaka svoje omejitve in prednosti (Vršec, 1993).

Pri fizičnem varovanju govorimo predvsem o fizični zaščiti objekta z varnostniki oziroma drugimi varnostnimi delavci, kot so detektivi, pripadniki civilne zaščite, gasilci (Vršec, 1993).

Gospodarski subjekti imajo v praksi dve možnosti vzpostavitve varovanja objektov. Prvo predstavlja varovanje z lastnimi varnostniki, druga pa je pogodbeni najem varnostne službe na trgu varnostnih storitev. Pojavljajo se tudi primeri kombiniranega pristopa, ko varnostno dejavnost opravljajo lastni varnostniki v sodelovanju z najetimi (Vršec in Vršec, 2006). Izbor prve, druge ali tretje možnosti je odvisen od mnogih dejavnikov znotraj in zunaj posamezne gospodarske družbe in naj bo rezultat proučitve prednosti in pomanjkljivosti različnih alternativ varovanja objektov.

3.4 Tehnično varovanje

Vršec (1993) opozarja, da kljub veliki zainteresiranosti gospodarskih družb za tehnično posodabljanje svojih varnostnih sistemov, ne gre pozabiti na dejstvo, da tovrstna zaščita zahteva veliko reda in discipline, poznavanja delovanja naprav ter visoko raven varnostne kulture.

Med sisteme tehnične zaščite in varovanje objektov uvrščamo naslednje sisteme (Golob, 1997) :

- protivlomni sistem, kamor spadajo ograje, rešetke, zaščitne mreže, sredstva za zaščito oken in vrat, ključavnice ter protivlomne omare, trezorji in blagajne;
- sistem nadzora gibanja, kamor uvrščamo postopke identifikacije in pristopno kontrolo;
- alarmni sistemi za odkrivanje in javljanje nepooblaščne prisotnosti ter sistemi za odkrivanje in javljanje požara;
- sistemi video nadzora.

K zgornjim sistemom tehnične zaščite sodi še intervencijska tehnika in intervencijski ukrepi, ki jih sestavljajo sredstva za komuniciranje, varnostni nadzorni centri za sprejemanje alarmnih signalov ter hiter in strokovni odziv varnostnega osebja v primeru varnostnega dogodka (Vršec, 1993).

Opredelitve elementov tehničnega varovanja so si pri različnih avtorjih precej podobne, razlikujejo se večinoma le v poimenovanju ali pa po razvrstitvi v podskupine. Tako Purpura (1998) deli ukrepe tehnične zaščite glede na izvor groženj, ki naj bi jih preprečevali.

Ukrepi, ki preprečujejo grožnje notranjega izvora so: pristopna kontrola, ključavnice in ključi, protivlomni alarmni sistemi, detektorji gibanja, videonadzorni sistemi.

Ukrepi, namenjeni preprečevanju zunanjih groženj pa so: načrtovanje varnega okoliša (angl. *Environmental Security Design*), zunanja zaščita (ograje, okna, vrata), naravne, strukturne in energetske ovire, zunanji alarmni in videonadzorni sistemi, osvetlitev, nadzor parkirnih površin in vozil.

3.5 Varnost zaposlenih

Varnost, zdravje, zadovoljstvo, motivacija in kreativnost so predpogoji, ki morajo biti izpolnjeni, če naj zaposleni dosegajo kakovostni delovni učinek (Vršec, 1993).

Od slednjega pa je neposredno odvisna stopnja doseganja načrtovanega obsega in kvalitete dela, torej uspešnost gospodarske družbe.

Občutljiv proces, ki posega v varnost in še bolj v zasebnost zaposlenih, je varnostno preverjanje kandidatov za zaposlitev in redna preverjanja preteklosti. Oba procesa sta navedena med ukrepi za izpolnitev varnostnih in varstvenih zahtev ob pridobivanju statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta, seveda v kolikor in na kakršen način tovrstne posege dopušča nacionalna zakonodaja (Uredba Evropske Komisije št. 1875/2006, 2006).

Skrb za varnost zaposlenih predstavljajo tudi programi za varnostno ozaveščanje in izobraževanje zaposlenih. Področje varnosti zaposlenih posredno in neposredno urejajo predpisi s področja varnosti in zdravja pri delu ter s področja požarne varnosti. K varnosti zaposlenih spada tudi zaščita pravic zaposlenih, ki zajema organizacijske ukrepe managementa, v sodelovanju s kadrovsko in pravno službo, s čemer se zagotavlja pravice s področja delovnega razmerja, socialne varnosti, zdravstvene zaščite in druge (Vršec, 1993).

Prva slovenska nacionalna raziskava o trpinčenju na delovnem mestu, izvedena v letu 2008, je razkrila, da je na delovnem mestu trpinčenih 10,4 odstotka zaposlenih Slovencev in Slovenk. V istem obdobju smo bili priča spremembam na področju zakonodaje – spremenil se je Zakon o delovnih razmerjih in sprejet je bil novi Kazenski zakonik, ki inkriminira trpinčenje na delovnem mestu (Dolinar, Jere, Meško, Podbregar in Eman, 2010).

3.5.1 Kadrovska politika

Podbregar (2007) predstavlja tri faze posameznikovega bivanja in delovanja v gospodarski družbi:

- Izbor in sprejem posameznika na delo predstavljata prvo fazo, v kateri je pomembno ugotavljanje znanj, veščin in sposobnosti posameznika skozi intervju ter druge oblike. Odgovorno vodenje kadrovske politike namreč vpliva na delovanje organizacije in posledično na doseganje poslanstva in vizije ter dviganje nivoja organizacijske kulture.

- Drugo fazo označuje trajanje delovne kariere, pri čemer je glavna skrb kadrovske politike predvsem razvoj kariere, stalno izpopolnjevanje in usposabljanje zaposlenih, med drugim tudi na varnostnem področju.
- Tretja faza je odhod zaposlenega iz gospodarske družbe, pri čemer je dolžnost nosilcev kadrovske politike, da pred odhodom poskrbijo za prenos znanja na novega (drugega) zaposlenega. Proces odhoda je potrebno izpeljati na korekten način, ki ne dopušča nepravilnosti in zamer, kar je še posebej pomembno s stališča varovanja poslovnih skrivnosti.

3.5.2 Preverjanje zaposlenih

Preverjanje zaposlenih je v Sloveniji pravno urejeno le za področje javnega sektorja in je natančno opredeljeno v Zakonu o tajnih podatkih (2006). Imenuje se varnostno preverjanje in pomeni poizvedbo, ki jo opravi pristojni organ pred izdajo dovoljenja za dostop do tajnih podatkov, z namenom ugotovitve morebitnih varnostnih zadržkov. V zasebnem sektorju bi takšno zbiranje, ki nima ustrezne zakonske podlage, pomenilo oster poseg v posameznikovo zasebnost in njegove osebne podatke, ki jih ščiti in opredeljuje Zakon o varstvu osebnih podatkov (2007). Ta v 8. členu določa, da se lahko osebni podatki obdelujejo le, če to določa zakon, ali če je za obdelavo določenih podatkov podana osebna privolitev posameznika. Poizvedovanje o kandidatu za zaposlitev je torej lahko onkraj zakona, kolikor hitro presežemo uporabo javnih virov. Purpura (1998) pod metode preverjanja (angl. *screening*) uvršča življenjepise, intervjuje, različna osebna in sorodna testiranja, preverjanje osnovnih (angl. *background*) informacij, poligrafska testiranja. Za bodočega delodajalca so relevantni predvsem podatki o kandidatu izobrazbi, prejšnji zaposlitvi, premoženjskem stanju, kaznovanosti (Kotnik, 1999). Večji del zgornjih podatkov je preverljiv, z dovoljenjem kandidata namreč lahko preverimo denimo pristnost njegovega dokazila o izobrazbi na izobraževalni instituciji, o njegovih delovnih dosežkih poizvemo pri prejšnjih delodajalcih, zahtevamo potrdilo o nekaznovanosti.

3.5.3 Usposabljanje s področja varnosti

Za zaposlene v gospodarski družbi je usposabljanje s področja varnosti ključnega pomena, saj se tako seznanijo s potencialnimi tveganji, ukrepi za upravljanje s

tveganji in postopki za minimaliziranje posledic, če do teh že pride. Posameznikom, ki so v podjetju zadolženi za področje varstva in varnosti, velja nameniti še posebno skrb za redno usposabljanje, izobraževanje in izpopolnjevanje, saj je od kvalitete tega odvisno njihovo opravljanje delovnih nalog. Oba vidika usposabljanja s področja varnosti posledično vodita v razvoj visoke stopnje varnostne kulture v podjetju (Podbregar, 2007).

3.6 Varnost podatkov

3.6.1 Poslovna skrivnost

Poslovne skrivnosti ščitijo podatke, znanja in vednosti neke gospodarske družbe pred konkurenco na trgu. Varujejo znanja o načinu in postopku organiziranja določenega delovnega procesa, tehnologije, informacije o poslovnih partnerjih, zaposlenih, finančnih podatkih in druge vrste pomembnih informacij, ki so se znotraj gospodarske družbe zbirale in razvijale več let (Španinger, 2006).

Bistvena značilnost poslovne skrivnosti je, da bi z razkritjem podatkov, ki veljajo za poslovno skrivnost, nastala občutna škoda, če bi bili ti razkriti nepooblaščenim osebam, ob tem pa gre za podatke, ki so znani le omejenemu krogu ljudi. Predmet poslovne skrivnosti je vedno dejstvo, ne le domneva, ki pa mora biti pridobljeno na zakonit način (Podbregar in Žirovnik, 2006).

Poslovna skrivnost oziroma obveznost njenega varovanja je tudi zakonsko opredeljena. Tako Zakon o delovnih razmerjih (2002) v 36. členu delavcu prepoveduje izkoriščanje za osebno uporabo ali izdajanje tretji osebi poslovnih skrivnosti, ki so kot take določene s strani delodajalca in so bile delavcu zaupane, ali pa je bil z njimi seznanjen na kak drug način. V drugem odstavku istega člena so kot poslovna skrivnost opredeljeni tudi tisti podatki, za katere je očitno, da bi ob razkritju nepooblaščenim osebam, nastala občutna škoda.

Zakon o gospodarskih družbah (2006) v 39. členu podobno definira poslovno skrivnost, v 40. členu pa določa obveznost oseb znotraj in zunaj gospodarske družbe, da varujejo poslovne skrivnosti.

Krog ljudi, ki so dolžni varovati poslovne skrivnosti, lahko razdelimo na dve skupini. Prvo sestavljajo družbeniki, zaposleni, člani organov gospodarske družbe in druge osebe, ki so znotraj družbe in delajo zanjo na podlagi civilno pravnih pogodb. V drugi skupini posameznikov, ki imajo prav tako dolžnost varovati poslovne skrivnosti pa so osebe zunaj družbe, ki se na kakršen koli način seznanijo s podatkom – poslovno skrivnostjo in vedo, oziroma bi morali vedeti, da gre za poslovno skrivnost. Takšna razširitev obveznosti varovanja poslovne skrivnosti na osebe izven gospodarske družbe je eden od načinov za preprečevanje gospodarskega vohunstva (Podbregar in Žirovnik, 2006).

Razvijanje odnosa do varovanja poslovnih skrivnosti v gospodarski družbi je velikega pomena. Poleg zakonske ureditve področja dolžnosti varovanja poslovnih skrivnosti, je pomembno, da so znotraj gospodarske družbe oblikovana tudi interna pravila, ki razvijajo čut za varovanje poslovnih skrivnosti in urejajo tudi občutljivo tematiko odnosa posameznikov, ki zapuščajo gospodarsko družbo, do poslovnih skrivnosti družbe (Podbregar, 2007).

3.6.2 Načini ogrožanja poslovnih skrivnosti

Španinger (2006) navaja tri osnovne načine ogrožanja poslovnih skrivnosti, in sicer zlorabo, izdajo in gospodarsko vohunstvo.

Za zlorabo gre, ko posameznik, ki upravičeno (denimo zaradi narave svojega dela) pozna neko poslovno skrivnost, to zlorabi v škodo lastnika poslovne skrivnosti in sebi v prid. Zlorabe večjega obsega povzročijo predvsem odhajajoči zaposleni, ki izkoristijo poslovne skrivnosti za izboljšanje uspeha podjetja oziroma delodajalca, ki ga bo zaposloval v prihodnje.

Izdaja se zgodi takrat, ko posameznik, ki pozna neko poslovno skrivnost, to razkrije zainteresirani tretji osebi. Motivi za izdajo so raznovrstni in niso vedno povezani z materialnim okoriščenjem.

Gospodarsko vohunstvo, kot eden izmed možnih načinov ogrožanja poslovnih skrivnosti, pa temelji na uporabi cele palete prikritih metod, v večini primerov je »uspešno« kombinirano z izdajo.

3.6.3 Ukrepi za varovanje poslovnih skrivnosti

Tako kot vsi drugi varnostni ukrepi, morajo tudi ukrepi za varovanje poslovnih tajnosti, temeljiti na oceni ogroženosti. Za vzpostavitev in izvajanje sistemov varovanja poslovne tajnosti v gospodarski družbi, pa so odgovorni tako vodilni delavci kot tudi vsi ostali zaposleni (Čas, 2006). Celovit sistem varovanja poslovne skrivnosti mora vključevati več podsistemov, in sicer kadrovsko varnost, fizično varnost, administrativno varnost, informacijsko varnost in industrijsko varnost (Čaleta, 2005).

V podsistem kadrovske varnosti spadajo že omenjeno (varnostno) preverjanje zaposlenih, varnostno izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje zaposlenih ter tudi varovanje oseb na izpostavljenih delovnih mestih, ki se srečujejo s poslovnimi skrivnostmi visoke stopnje. Pri tem je bistvenega pomena, da se s poslovno skrivnostjo seznanijo samo tisti posamezniki, ki za opravljanje delovnih nalog nujno potrebujejo podatke, označene kot poslovno skrivnost (Čas, 2006).

Podsistem fizične varnosti temelji na sistemu fizičnega oziroma tehničnega varovanja, ali pa, še pogosteje, na njuni kombinaciji. Ukrepi s področja fizične varnosti poslovne skrivnosti zajemajo predvsem določitev varnostnih območij in opredelitev načina vstopa vanje ter izbor sistema varovanja teh območij (Čas, 2006).

Administrativna varnost zajema naslednje ukrepe:

- označevanje, obdelovanje, posredovanje, hranjenje in uničevanje medijev z zapisom podatkov, označenih kot poslovna skrivnost;
- določitev načinov za prenos podatkov, ki so označeni kot poslovna skrivnost;
- določanje stopnje tajnosti poslovne skrivnosti ;

- opredelitev nalog vseh oseb, ki se ukvarjajo z varovanjem poslovnih skrivnosti (Čas, 2006).

Na osnovi identificiranih groženj in v skladu z zgornjimi ukrepi lahko gospodarski subjekt izdela interni predpis, ki bo jasno predstavljal pravilne načine obravnave poslovnih skrivnosti. To možnost predvideva že Zakon o gospodarskih družbah (2006) v 39. in 40. členu, kjer je govora o pisnem sklepu, s katerim gospodarska družba opredeli podatke, ki se štejejo za poslovno skrivnost ter način varovanja poslovne skrivnosti in odgovornost oseb za varovanje le-te. Tak predpis bi moral vsebovati naslednje vsebinske sklope:

- splošne določbe;
- stopnje tajnosti poslovnih skrivnosti;
- pooblaščen osebe, odgovorne za določanje poslovnih skrivnosti;
- kriteriji za določanje stopenj tajnosti;
- postopek označevanja poslovnih skrivnosti;
- postopki obdelovanja in dostopa do tajnih podatkov;
- hramba poslovnih skrivnosti;
- razmnoževanje poslovnih skrivnosti;
- tiskanje poslovnih skrivnosti;
- postopek uničevanje poslovnih skrivnosti;
- prehodne in končne določbe (Podbregar, 2007).

Informacijska varnost je za zagotavljanje varnosti podatkov ključnega pomena, saj je z večjo kompleksnostjo sistema, večja tudi možnost napak, ki pa jih je še težje odkriti. Dobro zasnovan sistem informacijske varnosti v gospodarski družbi je torej ključnega pomena za preprečevanje nevarnosti in ranljivosti (Rakar, 2008).

Zanimiva in pomembna je ugotovitev, da je problematika zagotavljanja informacijske varnosti vezana v večji meri na ljudi in v manjši na tehnologijo (Belič in Lesjak, 2006), kar zopet opozarja na hkratno pomembnost ukrepov kadrovske varnosti in govori v prid sistemskemu pristopu varovanja.

Nekatere namenske tehnološke rešitve za zagotavljanje informacijske varnost so požarne pregrade, ki nadzirajo zunanji in notranji dostop, sistemi zaznavanja in preprečevanja vdorov, ki spremljajo in blokirajo napade ter navidezna zasebna omrežja, ki omogočajo visoko stopnjo zasebnosti za oddaljene uporabnike (Rakar, 2008).

Čas (2006) obširno predstavlja ukrepe za varovanje poslovnih skrivnosti s področja informacijske varnosti:

- vzpostavitev in vzdrževanje učinkovitega sistema z zagotovljeno tajnostjo in dostopnostjo podatkov, ki so shranjeni, obdelovani ali poslani preko informacijskega omrežja;
- koncipiranje politike informacijske varnosti;
- odobritev ustreznega varnostnega organa pred uporabo informacijskega omrežja za shranjevanje, obdelovanje ali prenos tajnih podatkov;
- opredelitev pogojev za priključitev zunanjih informacijskih sistemov v informacijsko omrežje gospodarske družbe;
- določitev načinov sporočanja incidentov, povezanih z informacijsko varnostjo, ustreznemu varnostnemu organu gospodarske družbe.

Markelj in Bernik (2012) opozarjata, da k bistveno viši ravni informacijske varnosti prispevajo interni pravilniki, izobraževanja in vpeljava načel informacijske varnosti že ob načrtovanju novih procesov in organizacijskih struktur znotraj organizacije.

3.7 Varstvo

S stališča gospodarskih subjektov sta na področju varstva pomembni predvsem dve poglavji – varstvo pri delu in požarna varnost. Obe področji sta tudi pravno urejeni z Zakonom o varnosti in zdravju pri delu (1991), Zakonom o varstvu pred požarom (2007) in podrejenimi predpisi.

3.7.1 Varstvo pri delu

Področje varstva pri delu torej ureja Zakon o varnosti in zdravju pri delu (1991), ki ga dopolnjujejo pravilniki o posameznih podpodročjih. Nacionalno zakonodajo

dopolnjuje Direktiva Sveta Evropske Unije o uvajanju ukrepov za spodbujanje izboljšav varnosti in zdravja delavcev pri delu (1989).

V 5. členu Zakona o varnosti in zdravju pri delu (1991) je izražena obveznost delodajalca, da z različnimi ukrepi zagotovi varnost in zdravje delavcev v zvezi z delom. Ukrepi vključujejo preprečevanje nevarnosti in obveščanje ter usposabljanje delavcev. Pri izvajanju zgornjih ukrepov mora delodajalec slediti temeljnim načelom, naštetim v 6. členu Zakona o varnosti in zdravju pri delu. Med drugimi so naštetja tudi naslednja:

- izogibanje tveganjem;
- prilagajanje tehničnemu napredku;
- nadomeščanje nevarnega z nenevarnim ali manj nevarnim;
- dajanje ustreznih navodil in obvestil delavcem.

Med obveznostmi delodajalca po 14. členu sodi tudi izdelava in sprejetje izjave o varnosti v pisni obliki, s katero se določi način in ukrepi zagotavljanja varnosti. Ob vsaki spremembi (nova nevarnost, sprememba ravni tveganja) se varnostna izjava dopolni. Sestavljena je iz ugotovitve možnih vrst nevarnosti na delovnem mestu in v delovnem okolju ter ocene tveganja za nastanek poškodb in zdravstvenih okvar.

Delodajalec zagotavlja varnost in zdravje pri delu na naslednje načine (Zakon o varnosti in zdravju pri delu, 1991):

- dodeli opravljanje nalog varnosti pri delu strokovnemu delavcu, nalog varovanja zdravja pri delu pa pooblaščenemu zdravniku;
- sprejme ukrepe za zagotavljanje požarnega varstva v skladu s posebnimi predpisi;
- sprejme ukrepe za zagotavljanje prve pomoči in evakuacije v primeru ogroženosti;
- obvešča delavce o uvajanju novih tehnologij in sredstev za delo ter o nevarnostih za poškodbe in zdravstvene okvare, ki so povezane z njimi ter izdaja navodila za varno delo;
- usposablja delavce za varno delo;

- zagotavlja delavcem sredstva in opremo za osebno varnost pri delu in njihovo uporabo, če sredstvo za delo in delovno okolje, kljub varnostnim ukrepom ne zagotavlja varnosti in zdravja pri delu;
- zagotavlja periodične preiskave delovnega okolja in periodične preglede in preizkuse delovne opreme;
- zagotavlja zdravstvene preglede delavcev.

Peti člen določa, tudi, da v primerih, ko delodajalec prenese strokovne naloge s področju varnosti in zdravja pri delu na strokovnega delavca ali strokovno službo, ga to ne odvezuje odgovornosti na tem področju. Strokovni delavec opravlja zlasti naslednje naloge:

- svetuje delodajalcu pri načrtovanju, izbiri, nakupu in vzdrževanju sredstev za delo;
- svetuje delodajalcu glede opreme delovnih mest in glede delovnega okolja;
- izdeluje strokovne podlage za izjavo o varnosti;
- opravlja periodične preiskave kemijskih, fizikalnih in bioloških škodljivosti v delovnem okolju;
- opravlja periodične preglede;
- opravlja notranji nadzor nad izvajanjem ukrepov za varno delo;
- izdeluje navodila za varno delo;
- spremlja stanje v zvezi s poškodbami pri delu in poklicnimi boleznimi ter boleznimi v zvezi z delom, odkriva vzroke zanje in pripravlja poročila za delodajalca s predlogi ukrepov;
- pripravlja in izvaja usposabljanje delavcev za varno delo.

3.7.2 Požarna varnost

Sistem varstva pred požarom zajema množico aktivnosti – organiziranje, načrtovanje, izvajanje, nadzor in financiranje ukrepov varstva pred požarom. Cilji sistema varstva pred požarom so zagotavljanje varnosti ljudi, živali, premoženja in okolja pred požarom. Dosegajo se z ustreznim načrtovanjem, upoštevanjem preventivnih ukrepov, pravočasnim odkrivanjem požara, obveščanjem, s preprečevanjem in zmanjševanjem škodljivih posledic požara ter z vzpostavitvijo

ekonomskih razmerij med predpisanimi ukrepi in pričakovano škodo (Hrovat, 2000).

Pravna podlaga področja požarne varnosti je Zakon o varstvu pred požarom (2007) in predpisi izdani na njegovi podlagi. Na podlagi četrtega člena omenjenega zakona je izdan Pravilnik o metodologiji za ugotavljanje ocene požarne ogroženosti (1996). Po zakonu so naloge delodajalca naslednje (Hrovat, 2000):

- izdelava požarnega reda;
- usposabljanje zaposlenih za požarno varstvo;
- izvajanje ukrepov varstva pred požarom;
- vzdrževanje opreme in naprav za varstvo pred požarom;
- vodenje evidence o požarih, o usposobljenosti zaposlenih, o opremi in napravah za varstvo pred požarom.

V 20. členu Zakona o varstvu pred požarom (2007), ki ureja področje usposabljanja zaposlenih za varstvo pred požarom je predvideno, da delodajalec poskrbi za usposobljenost vsakega redno ali začasno zaposlenega, in sicer ob nastopu dela, ob premestitvi na drugo delovno mesto, ob začetku opravljanja drugega dela, ob spremembi ali uvajanju nove delovne opreme, ob uvajanju nove tehnologije. Upoštevati je potrebno nove in spremenjene požarne nevarnosti ter posebnosti delovnega mesta, znanje pa občasno obnavljati.

Področje usposabljanja zaposlenih za varstvo pred požarom podrobneje ureja Pravilnik o usposabljanju zaposlenih za varstvo pred požarom in o usposabljanju odgovornih oseb za izvajanje ukrepov varstva pred požarom (1995).

Na podlagi četrtega člena omenjenega zakona je izdan Pravilnik o metodologiji za ugotavljanje ocene požarne ogroženosti (1996), ki obvezuje lastnike in uporabnike poslovnih ter industrijskih objektov, da izdelajo oceno požarne ogroženosti. Z njo se ugotavljajo naslednje stopnje požarne ogroženosti okolja:

- stopnja 1 - zelo majhna požarna ogroženost;
- stopnja 2 - majhna požarna ogroženost;
- stopnja 3 - srednja požarna ogroženost;

- stopnja 4 - srednja do povečana požarna ogroženost;
- stopnja 5 - velika požarna ogroženost;
- stopnja 6 - zelo velika požarna ogroženost.

Pred začetkom izdelave ocene so potrebni naslednji podatki:

- podatki o oskrbovanosti z vodo za gašenje;
- podatki o oddaljenosti in kategoriji gasilskih enot;
- podatki o požarni zaščiti objekta (avtomatske stabilne naprave za gašenje požarov, avtomatske naprave za javljanje požara, industrijske gasilske enote);
- podatki o obremenjenosti industrije z nevarnimi snovmi in podatki o snoveh (vrsta in količina).

Nadzor nas izvajanjem Zakona o varstvu pred požarom in sorodnih predpisov opravlja Inšpektorat Republike Slovenije za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami.

4 VARNOST V GOSPODARSKIH DRUŽBAH

Temeljno vprašanje na področju varnosti podjetja je kako vzpostaviti varen in hkrati ekonomsko, poslovno in moralno učinkovit varnostni sistem v podjetju. Nove varnostne koncepte tvorijo prvine ekonomike in poslovnosti podjetja ter pozitivno ravnanje lastnikov, managementa in zaposlenih (Vršec, 2003).

Varna gospodarska družba, oziroma proces uresničevanja varne gospodarske družbe je prepletanje načrtovanja, organiziranja, informiranja, nadziranja in odločanja o vlogi posameznih poslovnih funkcij ter s tem umeščanje gospodarske družbe v celotno okolje (Končina, 2000).

V današnjem času je varnostna funkcija gospodarske družbe veliko več kot pa le zagotavljanje varnosti posameznih ogroženih segmentov podjetja. Varnostna funkcija v sodobni gospodarski družbi zajema dejavnost in delovanje, ki se loteva varnostnih vprašanj, organiziranja varovanja in drugih varnostnih rešitev. Presega tradicionalno pojmovanje zagotavljanja varnosti s fizičnimi in tehničnimi sredstvi, tako da razširja področja varovanja (in ogrožanja) v gospodarskih družbah na ekonomsko, poslovno in managementsko raven. Med novejša področja zagotavljanja varnosti tako spadajo varnostno svetovanje in varnostni nadzor, varnostni inženiring, poslovna in varnostna etika, upravljanje s tveganji, krizni management in druga (Čas, 2006).

Med ostalimi je varnostna funkcija relativno samostojna poslovna funkcija, ki pa omogoča varen, kontinuiran tok delovanja ostalih funkcij (proizvodno-tehnična-razvojna, logistična, tržna, finančna, računovodska, kadrovska in informacijska), s katerimi se tesno prepleta in je zato interdisciplinarna. Obvladuje temne plati posameznih poslovnih funkcij, torej celotnega podjetja, za kar pa je nujno oblikovanje varnostnega koncepta, varnostne politike in varnostnega sistema. Opozoriti velja, da je varnostna funkcija lahko usodnega pomena, saj škodljivi vplivi na podjetje kot sistem povzročajo entropijo, ki lahko vodi v razpad podjetja (Vršec, 1993).

Varnostna funkcija posredno in neposredno pozitivno vpliva na organizacijski red, poslovno etiko in poslovne rezultate podjetja, zato je uvajanje te funkcije smiselno in koristno tako s poslovnega kot z ekonomskega vidika (Vršec, 2003).

4.1 Varnostni interesi podjetja

Podobno kot varnostna funkcija je tudi varnostni interes po svoji naravi interdisciplinaren in v okviru podjetja pomeni obvladovanje motenj v procesu doseganja ekonomskih ciljev podjetja. Varnostni interesi se torej povezujejo z ostalimi interesi znotraj in zunaj podjetja – z ekonomskimi in socialnimi interesi, motivi zaposlenih, pravno-političnimi interesi, organiziranostjo varovanja (Vršec, 1993). Kot glavne varnostne interese podjetja lahko torej izpostavimo predvsem zmanjševanje stroškov in preprečevanje izgub pri izvajanju osnovne dejavnosti gospodarske družbe, upravljanje s tveganjem ter zagotavljanje dobička (Čas, 2006).

Svoje interese podjetje ščiti z zaščitnimi mehanizmi, ki morajo, kot rečeno, zagotoviti čim varnejši in nemoten potek delovnih, tehnoloških, poslovnih, materialnih, informacijskih, finančnih in inovacijskih procesov. Ustrezni zaščitni mehanizmi se zagotavljajo preko varnostne funkcije, varnostne politike, varnostnega koncepta in varnostnega sistema (Vidic, 2002). Varnostni interes v podjetju je lahko tudi doseči razvoj integralnega varnostnega sistema, ki zajema vse varnostne mehanizme podjetja in tako zagotavlja celovitost, učinkovitost in uspešnost varovanja (Vršec, 2000).

4.2 Vloga lastnikov in managerjev

Lastniška in managerska struktura predstavlja velik vir moči in vpliva v posameznem podjetju. Prav zato bi upravljanje, vodenje, poslovanje lastnikov in managerjev moralo temeljiti na načelih profesionalne etike, kar bi se pozitivno odražalo tudi na varnostnem vidiku gospodarske družbe.

Predvsem managerji so vsebinsko odgovorni za varnostni koncept in varnostno politiko, organizacijsko pa za varnostni sistem. Gre za upravljavsko, pravno in moralno-etično odgovornost managerjev za stanje na področju varnosti v

gospodarski družbi. Vedenje managerjev bi moralo dajati zgled poštenega, zakonitega in profesionalnega poslovanja zunaj in znotraj gospodarske družbe. Naloga lastnikov in managerjev, ki stremijo k vzpostavitvi učinkovitega varnostnega sistema, je poiskati usposobljenega, profesionalnega in ustvarjalnega varnostnega managerja. Ob tem obstaja nevarnost, da managerji svoje obveznosti in odgovornosti za varnost prenašajo na varnostne managerje ter jih dojemajo kot edine odgovorne za stanje varnosti oziroma ogroženosti v gospodarski družbi. Rešitev za to je izdelava in vpeljava varnostne politike gospodarske družbe (Vršec, 1993).

Bolj konkretna vloga managerjev se izkaže pri načrtnem obvladovanju tveganj. Manager lahko namreč na osnovi identificiranih tveganj in z načrtnim obvladovanjem tveganj, gospodarski družbi zagotovi naslednje prednosti (Končina, 2000):

- kvalitativno in kvantitativno izmeri tveganja znotraj in zunaj podjetja;
- obvladuje bo stroške skozi celotni poslovni proces;
- obvladuje metode prenosa tveganj na druge nosilce, kar omogoča optimalno varnost poslovanja;
- zagotovi nadzor nad poslovnimi procesi in zaostri notranjo odgovornost za poslovne dogodke;
- zgradi tako organizacijsko strukturo, ki služi optimalnemu nadzoru nad celotnim poslovnim procesom;
- dosega boljšo sinergijo v celotnem poslovnem sistemu.

Na področju varnosti v gospodarski družbi je tako najvažnejša obveznost lastnikov in managerjev oblikovanje in izvajanje varnostne politike. V prvi vrsti morajo biti sami prepričani v smotrnost in ekonomsko upravičenost varovanja podjetja. To prepričanje naj se utrdi v celotni gospodarski družbi, ki torej sama kot celota in s pomočjo posameznikov, kot delov te celote, skrbi za zadovoljivo raven varnosti v gospodarski družbi.

4.3 Varnostni sistem v podjetju

Varnostni sistem v podjetju je avtonomen in suveren sistem varnostnih ukrepov, ki jih izvajajo strokovnjaki za varnost in ostali zaposleni, na podlagi zakonodaje in notranjih pravil s področja varnosti. Zagotavljal naj bi homogeno, racionalno in učinkovito varovanje premoženja, zaposlenih, procesov in znanja (Vršec, 1993). Projektiranje varnostnega sistema v podjetju mora nujno temeljiti na oceni ogroženosti in varnostnih tveganj, saj ta omogoča razporejanje sredstev tja, kjer so najbolj potrebna in tako je finančni vložek v varnostni sistem optimalen (Vršec, 2003).

Pri vzpostavljanju varnostnega sistema v podjetju je torej pomembno predvsem naslednje (Vršec in Vršec, 2006):

- nujni začetni korak je izdelava celovite ocene ogroženosti in varnostnih tveganj;
- pomemben, a pogosto podcenjevan segment je varnostna kultura in poslovna etika;
- varnostna funkcija naj bo samostojna in enakovredna poslovna funkcija;
- sistemska obravnava vseh varnostnih področij;
- sistem vodenja kakovosti po priznanih standardih omogoča zunanje in notranje presojanje ter korektivne in preventivne ukrepe.

Vzpostavitev celovitega varovanja, ki je na področju industrijske, gospodarske in poslovne varnosti opredeljeno kot integrirano varnost, je učinkovito preventivno sredstvo obvladovanja kriminalnih napadov na premoženje gospodarskih družb. Celovito varovanje temelji na povezovanju vseh varnostnih področij, ocenjevanju ranljivosti in ogroženosti zaposlenih, premoženja in znanja, obvladovanju varnostnih tveganj ter izrednih dogodkov. Na operativni ravni pa sta ključna dejavnika obvladovanja kriminalnih napadov alarmno-odzivni sistem in profesionalna varnostna služba. Učinkovitost lastnega varnostnega sistema si gospodarska družba potemtakem lahko zagotovi tako, da se odloči za izdelavo varnostnega elaborata za postopno vzpostavitev integralnega varnostnega sistema (Vršec, 2006).

4.4 Ukrepi za zagotavljanje varnosti podjetij

Že omenjena ugotovitev, da je, ob neučinkovitosti obvladovanja kriminalnih napadov na gospodarske družbe, očitno veliko pomanjkljivosti v sistemih varnostnih ukrepov gospodarskih družb (Vršec in Vršec, 2006), naj na tem mestu predstavlja izhodišče za načrtovanje ukrepov. Posredno in neposredno je realizacija zagotavljanja varnosti v gospodarski družbi odvisna od varnostne politike, kakovosti in načina izvajanja fizičnega in tehničnega varovanja, varnostnega svetovanja ter razvijanja varnostne kulture v gospodarski družbi.

4.5 Varnostna politika

Negativni vplivi na gospodarsko družbo kot sistem se kažejo v obliki tveganj in groženj, ki zadevajo ekonomsko-poslovno, informacijsko, tehnično in fizično varnost. Zaradi specifičnosti tveganj in groženj za posamezno gospodarsko družbo, vsaka potrebuje lastno varnostno politiko, ki omogoči prepoznavo potencialnih varnostnih izzivov, v nadaljevanju pa določa ukrepe za njihovo obvladovanje (Lobnikar in Sotlar, 2006).

Politika v gospodarski družbi pomeni upravljavsko orodje, ki odraža cilje managementa in služi za kontrolo odločitvenih procesov zaposlenih (Purpura, 1998). Varnostna politika pa je tista, ki usmerja in vodi gospodarsko družbo v strokovno, kakovostno in učinkovito varovanje zaposlenih, premoženja, znanja in drugih dobrin (Čas, 2006).

Varnostna politika je skupek pravil, navodil in postopkov, ki narekujejo, kako ravnati z določenimi resursi, da bi dosegli konkretne varnostne cilje - varnostna politika identificira predmete varovanja in tudi načine kako izvesti varovanje (Belič in Lesjak, 2006). Whitman (2001, v Podbregar, 2007) definira varnostno politiko kot sistem vaj in praks, ki urejajo načine organizacijskega upravljanja, varovanja in dodelitve virov za zagotovitev varnostnih ciljev. Ti cilji morajo biti usklajeni s situacijo, v kateri se gospodarska družba nahaja in cilji gospodarske družbe, prav tako pa mora biti določen način izpolnjevanja varnostnih ciljev.

Učinkovita varnostna politika temelji na naslednjih načelih (Vršec, 1993):

- Vodenje varnostne politike naj bo centralizirano, izvajanje pa decentralizirano. V sklopu vodenja celostne politike vodi varnostno politiko direktor, izvajajo pa jo strokovnjaki za varnost in tudi vsi drugi zaposleni ter poslovni partnerji.
- Varnostno politiko predlaga direktor (ob strokovni pomoči in svetovanju), sprejema pa najvišji organ upravljanja v podjetju. Hkrati s sprejetjem varnostne politike je treba sprejeti tudi organizacijske ukrepe za njeno izvajanje.
- Varnostna politika je »napadalna« in ne obrambna. »Napadalnost« je tu mišljena kot načrtna in organizirana preventiva, ki pretežno preprečuje, da bi bilo manj odpravljanja škodljivih posledic.
- Vodja varnostne službe oziroma varnostni manager, ki je odgovoren za izvajanje varnostnega sistema podjetja, je neposredno odgovoren glavnemu (generalnemu) direktorju in organu upravljanja. Vsi strokovnjaki za varnost (varnostni menedžer, varnostni inženir, referenti za posamezna področja, varnostniki in drugi) so odgovorni vodji organizacijske enote za izvajanje varnostnega sistema. Če del varnostnih storitev izvajajo zunanje zasebne varnostne firme, je opredelitev odgovornosti eden od elementov pogodbe.
- Ocena ogroženosti in tveganj je temeljni element varnostne politike, ki posredno določa tudi preventivne in represivne ukrepe.
- Varnostne cilje je treba sprejeti hkrati z ekonomskimi cilji, saj se z optimalno zaščito podjetja zagotavlja ekonomska korist varnostnega sistema. Doseganje varnostnih ciljev je hkrati doseganje ekonomskih ciljev.
- Strokovnjaki za varnost so delavci s posebnimi pooblastili in odgovornostmi, zato morajo izpolnjevati posebne pogoje za sprejem na delo. Od tod izhaja tudi njihova odgovornost in vrednotenje njihovega dela, ki mora biti nadpovprečno.

Vršec (1993) zaključuje, da načela varnostne politike usmerjajo udeležence podjetja - zlasti lastnike, menedžment in strokovnjake za varnost - v ekonomsko in poslovno uspešnost, ki je rezultat dopustnega tveganja, zmanjšanja ekonomske in socialne negotovosti, predvsem pa rezultat preprečevanja škod in izgub v podjetju.

4.6 Izvajanje fizičnega in tehničnega varovanja

Na tem mestu ne bomo natančneje opredeljevali ukrepov fizičnega in tehničnega varovanja, pač pa le predstavili možnosti, med katerimi lahko gospodarska družba oziroma njena vodstvena struktura izbira, ko želi zagotoviti varnost v svoji organizaciji. V praksi sta uveljavljeni predvsem dve možnosti vzpostavitve sistema varovanja, in sicer varovanje z lastnimi kadri ali pa pogodbeni najem usposobljenega podjetja za varovanje. Redkeje se pojavlja kombinirani način varovanja, pri katerem sodelujejo lastni in najeti človeški viri (Vršec in Vršec, 2006). Dejavnikov, ki vplivajo na izbiro, je mnogo že znotraj posamezne gospodarske družbe, pomembni pa so tudi tisti, ki označujejo prednosti in slabosti ene in druge možnosti.

4.6.1 Varnostna služba z lastnimi varnostniki

Varnostna služba z lastnimi varnostniki deluje samo znotraj gospodarske družbe in samo za potrebe le-te. Ena od prednosti varovanja z lastnimi varnostniki je dejstvo, da so del gospodarske družbe in so tako neposredno odgovorni lastnemu managementu, predpostavlja se tudi zvestoba lastnemu podjetju, ki jo pri pogodbeno najetih varnostnikih praktično ne moremo pričakovati. Skupaj z neposredno odgovornostjo je omogočen tudi neposreden nadzor nad izvajanjem varovanja. Zaradi vpetosti v delovno okolje lastni varnostniki dobro poznajo zgradbe, osebje, šibke točke, ogroženost in varnostna tveganja gospodarske družbe. Usposabljanje lastnih varnostnikov je prilagojeno specifičnim potrebam gospodarske družbe. Kakovost varovanja je v primeru varovanja z lastnimi varnostniki mogoče presojati v kontekstu celotnega poslovanja gospodarske družbe. Med slabostmi sta najbolj izpostavljeni familiarnost varnostnikov z ostalimi zaposlenimi in zaposlovanje neprimernega osebja v varnostno službo (delavci, ki niso primerni za druge naloge). Stroški so pri takšnem načinu varovanja višji kot pa pri najeti varnostni službi (Vršec in Vršec, 2006).

4.6.2 Varnostna služba s pogodbeno najetimi varnostniki

Varnostno službo z varnostniki s trga varnostnih storitev organizira pogodbeno varnostno podjetje. V pogodbi, ki jo z varnostnim podjetjem sklene gospodarska družba je opredeljena organiziranost varnostne službe, kadrovska sestava, pogoji

in merila varovanja, oprema, cena storitev, način plačevanja storitev, profesionalnost in kakovost varovanja in drugo. Gospodarska družba tako samo spremlja izvajanje pogodbenih obveznosti, koordinira, nadzira izvajalce, opozarja in izvaja morebitne sankcije.

Med prednostmi zunanjega izvajanja varovanja je gotovo nižja cena, z možnostjo postavljanja pogojev ter izražanja zahtev in želja. Poleg tega pogodbeni izvajalec že poseduje potrebna sredstva za izvajanje nalog, prav tako imajo pogodbeni varnostniki licence ter zakonske kompetence za ukrepanje. Večinoma jih odlikujejo izkušnje s širšega področja varovanja, saj le-to izvajajo za različne naročnike, prav zaradi različnih naročnikov pa delo poteka profesionalno in neobremenjeno s familiarnim odnosom do ostalih zaposlenih.

Slabosti pogodbenega izvajanja varovanja izhajajo predvsem iz dejstva, da so zunanji varnostniki premalo seznanjeni z varnostno politiko, posledično pa tudi z ogroženostjo in varnostnimi tveganji naročnikov. Potrebno se je zavedati, da je glavni interes najetega podjetja dobičkonosnost posla, ne pa vlaganje v razvoj, opremo in usposabljanje. Notranji nadzor nad izvajanjem varnostnih storitev je šibek, prav tako kot tudi inšpekcijski nadzor nad izvajanjem zasebnega varovanja (Vršec in Vršec, 2006).

4.7 Varnostno svetovanje

Čas (2006) uvršča varnostno svetovanje med novejša področja zagotavljanja varnosti, Golob (1997) označuje delovanje varnostno svetovalnih služb za preventivno, Vršec (1993) pa pojmuje varnostno svetovanje kot temeljno dejavnost varnostnega inženiringa. Varnostni inženiring pa je celovita ponudba v okviru trženja varnostnih storitev na trgu zaščite. Prvi korak naj bi bilo varnostno svetovanje, ki lastnike, management in strokovnjake za varnost v določeni gospodarski družbi, prepriča o učinkovitosti sodobnega načina varovanja gospodarskih družb. Tako je varnostno svetovanje začetek pristopa k vsaki gospodarski družbi, ki se odloči za zunanjo strokovno pomoč pri prenovi ali izboljšavi varnostnega sistema (Vršec, 1993). Varnostno svetovanje je »prenos znanja, izkušenj in raziskovalnih spoznanj od svetovalca na management in

strokovnjake za varnost v podjetjih in drugih organizacijah« (Vršec, 1993: 190). Je torej osrednja dejavnost inženiringa na področju varovanja, ki na podlagi posnetka in ocene stanja predlaga optimalne rešitve varnostnega sistema. Varnostno svetovanje, ki ga v fizični obliki predstavlja varnostni elaborat, je podlaga za konkretno izvedbo predlaganih rešitev fizične, tehnične, logistične, protipožarne, ekološke in drugih oblik zaščite v varnostnem sistemu gospodarske družbe. V tem kontekstu govorimo o celovitem varnostnem svetovanju, ki se nanaša na obravnavo integralne varnosti podjetja - fizična, tehnična in logistična zaščita, zaščita pri delu, protipožarna zaščita, zaščita poslovnih skrivnosti. V praksi je na voljo tudi delno in minimalno svetovanje, ki se nanašata samo na nekatere oblike in načine varovanja v varnostnem sistemu gospodarske družbe. Obseg, struktura in vsebina konkretnega varnostnega svetovanja so potemtakem odvisni od interesa in potreb naročnikov varnostnih storitev in od organiziranosti ter znanja zasebnih varnostnih firm (Vršec, 1993).

4.8 Razvijanje varnostne kulture

Organizacijsko kulturo sestavlja določen način mišljenja, čustvovanja in doživljanja, ki je skupno vsem članom organizacije. Kaže se v določenih vedenjih in ravnanjih, ki se pojavljajo v obliki stalnih vzorcev, interakcij in materializiranih proizvodov. Organizacijska kultura je trajnejša značilnost vedenja zaposlenih, ki jih povezuje, jim lajša interpretacijo dogodkov in zagotavlja stabilnost organizacije. Kulturo organizacija in njeni zaposleni ponotranjijo, zato od znotraj usmerja vedenje in stabilnost organizacije ter tako vodi k ciljem organizacije. Deluje torej bolj naravno kot nadzor in zato tudi bolj zanesljivo, trajno in prilagodljivo (Ovsenik v Mikola in Gorenak, 2006).

V globalnem okolju moderna organizacija izgublja svoje prednosti zaradi razvoja novih tehnologij, ki ogrožajo tudi osebno in kolektivno varnost njenih članov. Stopnja varnostne kulture je odvisna od sposobnost preživetja organizacije v globalnem okolju. Iz tega izhaja definicija varnostne kulture, ki poudarja njeno sekundarno naravo in ki pravi, da je varnostna kultura splet vrednot, prepričanj, simbolov in načinov za reševanje varnostnih problemov, ki so podlaga za

odgovorno varovanje ljudi, poslovnih procesov in materialnih ter intelektualnih virov organizacije (Ambrož, Mihalič in Ovsenik, 2000).

Varnostna kultura ohranja, določa in soustvarja socialno kontinuiteto in celovitost skupne podobe o varnosti. Predstavlja vir dinamičnih omejitev in možnosti alternativne izbire varnostnega vedenja v interakciji z okoljem (Ambrož, 2000).

Raven varnostne kulture zaposlenih je pomemben dejavnik učinkovitosti varnostnega sistema podjetja. Ta je lahko visoka, zadovoljiva, nizka ali pa je sploh ni. Nekateri dejavniki, ki nakazujejo raven varnostne kulture so naslednji (Vršec, 1993):

- izobrazbena raven, fluktuacija, zdravstveno varstvo , pogoji dela zaposlenih;
- urejenost delovnih odnosov, motivacija, socialna varnost zaposlenih;
- konfliktna razmerja, stavke, delovna morala;
- avtoriteta managerjev, način odločanja, notranja trdnost podjetja, zunanji ugled podjetja;
- morebitne nezakonite aktivnosti (kraje materiala, dokumentacije, znanja), gospodarski kriminal;
- pripravljenost vodstvene strukture za izboljšanje varnostnega sistema.

5 STANDARDIZACIJA NA PODROČJU VARNOSTI

Standardizacija je dejavnost vzpostavljanja določil glede na dejanske ali možne težave za skupno in ponavljajočo se uporabo z namenom, da se doseže optimalna stopnja urejenosti na nekem področju. Standard pa je dokument, ki nastane s konsenzom in ga sprejme priznani organ. Določa pravila, smernice, značilnosti za dejavnosti in njihove rezultate, namenjen je za splošno in večkratno uporabo, usmerjen pa v doseganje optimalne stopnje urejenosti na določenem področju (Zakon o standardizaciji, 1999).

Standardi postanejo obvezni šele s predpisi, zahtevami na razpisih in pogodbami. Izpolnjevanje standardov zagotavlja osnovno varnost ob nakupu sistemov in omogoča enostavno povezovanje standardiziranih naprav in postopkov. Varovanje je področje, ki s predpisi še ni v celoti pokrito - veliko je še področij, kjer se lahko lastniki in uporabniki sami odločajo o načinu in obsegu varovanja. Zmanjševanje stroškov varovanja (opuščanje rednega vzdrževanja, menjava dotrajanih elementov in naprav šele ob odpovedi, opuščanje treningov osebja v izrednih situacijah, zmanjševanje števila varnostnikov...) je pogosto vzrok za neprijetna presenečenja in škodne dogodke. S predpisi in standardi ni mogoče v celoti preprečiti kriminalnih napadov, je pa to dodaten ukrep za njihovo obvladovanje (Zupančič, 2006).

5.1 Predstavitev standardizacije

Dejavnost standardizacije zajema predvsem procese priprave, izdajanja in uporabe standardov. Prednosti standardizacije obsegajo izboljševanje primernosti proizvodov, procesov in storitev za njihove predvidene namene, preprečevanje ovir v trgovanju in podporo tehničnemu sodelovanju.

Slovenski nacionalni organ za standardizacijo je po Zakonu o standardizaciji (1999) Slovenski inštitut za standardizacijo (SIST), ki opravlja naslednje naloge:

- pripravlja, sprejema, izdaja in vzdržuje slovenske nacionalne standarde in sorodne dokumente;
- vodi register slovenskih nacionalnih standardov;

- zastopa interese slovenske nacionalne standardizacije v sorodnih mednarodnih in evropskih organizacijah;
- izdaja glasilo, namenjeno objavam s področja standardizacije;
- promovira uporabo slovenskih nacionalnih standardov.

Mednarodna organizacija za standardizacijo je organizacija za standardizacijo, katere članstvo je odprto ustreznemu nacionalnemu organu iz vsake države. V 2. členu Zakona o standardizaciji (1999) so navedene naslednje mednarodne organizacije za standardizacijo:

- Mednarodna organizacija za standardizacijo (angl. *International Organization for Standardization*), kratica ISO;
- Mednarodna elektrotehniška komisija (angl. *International Electrotechnical Commission*), kratica IEC;
- Mednarodna zveza za telekomunikacije (angl. *International Telecommunication Union*), kratica ITU.

V istem členu so naštetje tudi evropske organizacije za standardizacijo:

- Evropski komite za standardizacijo (angl. *European Committee for Standardization*), kratica CEN;
- Evropski komite za standardizacijo v elektrotehnikih (angl. *European Committee for Electrotechnical Standardization*), kratica CENELEC;
- Evropski inštitut za telekomunikacijske standarde (angl. *European Telecommunication Standards Institute*), kratica ETSI.

Slovenski inštitut za standardizacijo sodeluje pri pripravi evropskih standardov in mora sprejet evropski standard v obdobju šestih mesecev prevzeti za nacionalni standard. V primeru, da želi Slovenski inštitut za standardizacijo oblikovati nov standard za področje, ki ga evropski standardi še ne pokrivajo, lahko samostojno sprejme nov standard ali pa prevzame že obstoječ nacionalni standard kake druge države (Zupančič, 2006).

5.2 Nekateri standardi

Gospodarske družbe imajo možnost, da se ravnajo po različnih standardih – med njimi so tehnični, ki definirajo lastnosti proizvodov ali postopkov, drugi pa določajo potrebne pogoje za sisteme ter njihove definicije. Standardi, ki določajo zahteve za systemske pristope k vodenju, so se izkazali za odlično orodje zagotavljanja konkurenčnih prednosti gospodarskih družb. Na podlagi standardov gospodarske družbe uvedejo sistem vodenja, skladnost sistema s standardom pa izkazujejo s certifikatom, ki ga na osnovi opravljene presoje izdajo neodvisne certifikacijske hiše (Podbregar, 2007).

5.2.1 Standard *SIST EN ISO 9001:2008*

Serija standardov ISO 9001:2008 je rezultat posvetovanj z uporabniki, ki so različne pravne osebe, notranje ali zunanje stranke, certifikacijski organi in drugi. Standardi uporabnikom ponujajo uveljavljanje procesnega pristopa in združljivost z drugimi standardi, obenem pa zahtevajo nenehno izboljševanje ter prepoznavanje potreb zainteresiranih strank.

Revidiranje predhodnih serij standardov in obsežna posvetovanja z uporabniki so botrovala preprostejši uporabi in prožnejšemu privzemanju standardov ISO 9001. Oblika nove serije je torej jasnejša, dostopnejša, predvsem pa temelji na novem, pametnem poslovnem razmišljanju z uporabo načela "planiraj - stori - preveri - ukrepaj" in procesnega vodenja (Slovenski inštitut za standardizacijo, 2013).

Glavni sestavni deli standarda SIST EN ISO 9001:2000 so naslednji:

- Sistem vodenja kakovosti – organizacija najprej opredeli svoje procese, njihovo medsebojno delovanje, vire, ki so potrebni, da nastane končni izdelek, in način kako bo procese merila in izboljševala. Skupaj s poslovníkom kakovosti in nadzorom zapisov organizacija vzpostavi še sistem za obvladovanje dokumentacije.
- Odgovornost vodstva – vodstvena struktura nosi odgovornost za določanje politike in ciljev organizacije ter za notranje obveščanje o učinkovitosti sistema.

- Vodenje virov – poudarek je na virih, ki si jih mora organizacija zagotoviti, da odjemalec prejme, kar je bilo dogovorjeno. Poleg ljudi, k virom spadajo tudi fizični viri, kot so oprema, prostori in ostale potrebne pomožne storitve.
- Realizacija proizvoda – v ta del spadajo procesi, ki so potrebni za izvedbo izdelka oziroma storitve. To so dejavnosti, kot je sprejemanje navodil od odjemalcev, načrtovanje in razvoj proizvodov, nabava materiala in storitev ter dobava izdelkov in storitev.
- Merjenje, analize in izboljševanje – za vodenje sistema je bistveno nadzorovanje in merjenje proizvodov, procesov, zadovoljstva odjemalcev in sistema vodenja ter zagotavljanje stalnega izboljševanja sistema.

Revidirani standard poudarja usmerjenost organizacije k odjemalcu in objektivni pristop vodstva k odločanju. Organizacija lahko doseže zadovoljstvo odjemalca, če njun medsebojni odnos prinaša obojestransko korist. Med prednostmi standarda SIST EN ISO 9001:2008 so poudarjene naslednje (Slovenski inštitut za standardizacijo, 2013):

- omogoča prožen sistem vodenja,
- temelji na procesu in ne na postopkih,
- spodbuja stalno izboljševanje,
- kot merilo uspešnosti vidi zadovoljstvo odjemalca in uspešnost sistema,
- poskrbi za motivacijo vseh s skupnim ciljem in sodelovanjem,
- vključuje tudi najvišje vodstvo, saj poslovne odličnosti ni mogoče delegirati,
- navezuje se na zakonske in regulativne zahteve,
- zahteva zastavljanje merljivih ciljev na različnih ravneh sistema, funkcije in proizvoda,
- poudarja učinkovito notranje komuniciranje,
- usmerja pozornost na razpoložljive vire,
- zahteva vrednotenje učinkovitosti usposabljanja in vodenja kakovosti.

5.2.2 Standard ISO 14001 – standard varstva okolja

Standard ISO 14001 je standard varstva okolja, ki ga je povzela tudi Slovenija in predstavlja kompromis različnih pristopov ravnanja z okoljem. Temelji predvsem

na britanskem standardu BS 7750, določen vpliv na oblikovanje pa je imela tudi evropska smernica EU 1836/93, imenovana EMAS (Sistem okoljskega ravnanja in presojanja, angl. *Environmental Management and Audit Scheme*), ki pa se precej razlikuje od sprejetega anglosaksonskega pristopa, utemeljenega v standardu BS 7750.

Pri uvajanju sistema ravnanja z okoljem je pomembno dejstvo, da so zahteve standarda ISO 14001 kompromisnega značaja, saj se je že v preteklosti izkazalo, da zahteve po strogem in izključnem zadovoljevanju zahtev iz standarda ne vodi do želenih rezultatov. Standard je oblikovan dovolj splošno, da si lahko vsaka organizacija razvije sistem, ki tako ni vsiljen od zunaj, ampak je lasten vsaki posamezni organizaciji. Standard je urejen sistemsko, kar pomeni, da je prvi cilj uvajanja standarda vzpostavitev in delovanje sistema, ki bo omogočal nenehno izboljševanje organizacije kot take, posledično pa pozitivno vplival tudi na zmanjševanje obremenjevanja okolja (Podbregar, 2007).

5.2.3 Standard ISO 17799 – standard informacijske varnosti

Varnostni standard ISO 17799 je skupaj s svojim svetovno prizanim predhodnikom BS 7799 namenjen predvsem področju informacijske varnosti, pri čemer poudarja celovitost sistema varovanja ter vsebuje številne varnostne zahteve. Čeprav gre za standard informacijske varnosti, lahko vseeno služi kot vodilo pri oblikovanju celovitega sistema varovanja v gospodarski družbi. Organiziran je v desetih poglavjih, ki obravnavajo različna varnostna področja (Lobnikar in Sotlar, 2006):

- Kontinuirano poslovno načrtovanje.

Prvo poglavje vsebuje opredelitev ravnanja v primeru motenj sistema delovanja podjetja in določitev kritičnih poslovnih procesov, ki jih povzročijo napake ali nesreče.

- Nadzor dostopa.

Cilji drugega poglavja zajemajo nadzorovanje dostopa do informacij, preprečevanje nepooblaščenega dostopa v informacijski sistem podjetja in nedovoljenih dostopov do osebnih računalnikov, varovanje delovnih omrežij, zagotavljanje varne uporabe

mobilnih telekomunikacij in računalniških sistemov ter odkrivanje nedovoljenih aktivnosti na tem področju.

- Razvoj in vzdrževanje sistema.

Tretje poglavje predvideva zagotavljanje vključenosti vsebine varnosti v sistem delovanja na operativni ravni, preprečevanje izgubljanja, modificiranja in neupravičene uporabe podatkov, varovanje zaupnosti, avtentičnosti in integritete informacij. V to poglavje spada tudi skrb za varno izvajanje informacijskih procesov in varno delovanje računalniških aplikacij.

- Fizično in okoljsko varovanje.

Cilji tega poglavja so preprečevanje nedovoljenega vstopa, poškodovanja in motenj poslovnih ali informacijskih procesov, preprečevanje izgube, poškodovanja in uničenja lastnine, preprečevanje uničenja ali odtujitve informacij ali nosilcev informacij.

- Skladnost.

Peto poglavje predvideva izogibanje vsem neskladjem s področji kazenske in civilno-pravne zakonodaje, s statuti, pravilniki, pogodbenimi razmerji in z ostalimi varnostnimi zahtevami.

Cilji so še zagotavljanje skladnosti sistema z organizacijskimi varnostnimi pravili in standardi ter maksimiranje učinkovitosti sistema in minimaliziranje motnje sistema nadzora.

- Varnost osebja.

Šesto poglavje obravnava zmanjšanje možnosti za človeške napake, tatvine, goljufije in neupravičeno uporabo lastnine podjetja, zagotavljanje seznanjenosti uporabnikov z možnimi varnostnimi tveganji in njihova usposobljenost za podporo procesom zagotavljanja varnosti. Cilji zajemajo tudi minimaliziranje škode, ki jo povzročijo varnostni dogodki ali nepravilno delovanje, pomembno pa je upoštevanje preteklih izkušenj in učenje na podlagi teh.

- Varnostno organiziranje.

Cilji tega poglavja so upravljanje informacijske varnosti znotraj organizacije, zagotavljanje varnosti nosilcev informacij, do katerih imajo dostop tretje osebe, zagotavljanje varnosti informacij, ki so v obdelavo zaupane posameznikom izven organizacije.

- Komunikacijski in operativni management.

Osmo poglavje predvideva zagotavljanje korektnega in varnega delovanja na operativni ravni, minimaliziranje tveganj za sistemske napake, zavarovanje integritete programske opreme in informacij, upravljanje integritete informacijskih postopkov in komunikacij, varovanje informacij v omrežjih in varovanje podporne infrastrukture, preprečevanje škode in motenj poslovnih procesov, preprečevanje izgube, spreminjanja ali zlorabe informacij, ki so predmet izmenjave med organizacijami.

- Popis lastnine in nadzor.

Cilj tega poglavja je natančen popis lastnine podjetja in opredelitev načinov za varovanje te lastnine.

- Varnostna politika.

Predvideno je zagotavljanje jasnih usmeritev upravljanja na področju varnosti v podjetju in podpora informacijske varnosti.

V tujini se podjetja množično odločajo za privzemanje standarda ISO 17799. Podjetja se vse pogosteje poslužujejo medsebojnega informacijskega povezovanja, pri čemer želijo od svojih poslovnih partnerjev zagotovilo, da ti ustrezno skrbijo za varnost informacijskega sistema in obvladovanje tveganj. Standard tako, zaradi strogih pogojev za pridobitev, imetnikom omogoča konkurenčno prednost na področju poslovanja in dokazuje, da je zanesljiv poslovni partner (Podbregar, 2007).

5.2.4 Standard OHSAS 18001 - standard varnosti in zdravja pri delu

OHSAS 18001 (angl. *Occupational Health and Safety Assessment Specification*) je mednarodni standard zahtev za vodenje zdravja in varnosti pri delu, ki organizacijam omogočajo obvladovanje njihovih tveganj in zvišanje učinkovitosti.

Standard je primeren za vsako organizacijo, ne glede na vrsto njenih dejavnosti ali gospodarsko področje, iz katerega izhaja. Certifikacija po sistemu OHSAS 18001 je eden od načinov obvladovanja in poznavanja vseh pomembnih tveganj, ki se pojavljajo v okviru vsakodnevnega poslovanja podjetja in v izjemnih situacijah.

Osredotoča se na vodenje zdravja in varnosti pri delu, pri čemer uvaja nenehno izboljševanje, kar za lastnike in zainteresirane stranke pomeni zagotovilo

skladnosti s sprejeto politiko poklicnega zdravja in varnosti. Prednosti, ki jih prinaša standard OHSAS 18001 so naslednje (OHSAS, 2013):

- dvig ravni varnostne kulture,
- povečanje učinkovitosti in posledično zmanjšanje števila nezgod in izpadov proizvodnega časa,
- povečanje nadzora nad nevarnostmi in zmanjšanje stopnje tveganj z zastavljanjem okvirnih in izvedbenih ciljev,
- skladnost z zakonodajo,
- izboljšana javna podoba organizacije v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu,
- zniževanje zavarovalnih premij,
- vključenost v strategijo trajnostnega razvoja,
- izkazana želja in zavezanost k varovanju zaposlenih, lastnine in podjetja,
- spodbujanje učinkovitejše notranje in zunanje komunikacije.

5.2.5 Standardi tehničnega varovanja gospodarsko-poslovnih objektov

Slovenski inštitut za standardizacijo se organizacijsko deli na tehnične odbore za posamezna področja, ki jih je 146. Med njimi so za področje varovanja najbolj relevantni naslednji tehnični odbori (Zupančič, 2006):

- TC VZK – vodenje in zagotavljanje kakovosti,
- TC EAL – električni alarmi za standardizacijo na področju zaznavanja, alarmov in elementov uporabljenih v teh sistemih,
- TC POO – požarna varnost za standardizacijo na področju zagotavljanja požarne varnosti in ocenjevanja požarne nevarnosti v stavbah; zahteve pri obnašanju gradbenih proizvodov in elementov konstrukcij v požaru, vključno s preskušanjem in klasifikacijo,
- TC APZ – aktivna požarna zaščita,
- TC PPV – protivlomni in protipožarni vsebniki in zaklepni mehanizmi za standardizacijo tehničnih sredstev, ki zagotavljajo varovanje pred vlomom oziroma požarom,
- TC ITC – informacijska tehnologija.

5.2.6 Standard ISO/PAS 28001:2007

Standard ISO/PAS 28001:2007 uveljavlja zahteve in smernice za subjekte, ki sodelujejo v mednarodnih dobavnih verigah. Te sestavljajo proizvajalci, izvozniki, špediterji, imetniki skladišč, carinski zastopniki, prevozniki in uvozniki (European Commission – Taxation and Customs Union, 2006). Namen standarda je zagotoviti:

- razvijanje in uporabo varnostnih procesov v dobavnih verigah;
- vzpostavljanje in dokumentiranje minimalne stopnje varnosti znotraj dobavne verige oziroma njenih posameznih delov;
- podporo prosilcem za status pooblaščenega gospodarskega subjekta pri izpolnjevanju kriterijev Svetovne carinske organizacije in prilagajanju nacionalnih programov varnosti dobavnih verig.

Uporabniki standarda ISO/PAS 28001:2007 opravijo naslednje (ISO, 2013):

- definirajo delež v mednarodni dobavni verigi, znotraj katere vzpostavljajo varnost;
- izdelajo oceno tveganja v verigi in razvijajo ustrezne protiukrepe;
- razvijajo in uveljavljajo varnostni načrt dobavne verige;
- usposablajo varnostno osebje za izvajanje nalog.

5.2.7 Kodeks ISPS

Kodeks ISPS ali Mednarodni kodeks o zaščiti ladij in pristanišč (angl. *International Ship and Port Facility Security*) je izdala Mednarodna pomorska organizacija IMO (angl. *International Maritime Organization*) in je začel veljati 1. julija 2004.

Kodeks opredeljuje mednarodni okvir za opredelitev sodelovanja centralnih in lokalnih oblasti z ladjarskimi družbami ter pristaniškimi upravami, z namenom prepoznavanja varnostnih tveganj in sprejemanja primernih protiukrepov. Varnostne zahteve se nanašajo na ladje, ter pristaniške naprave in objekte (Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o varnosti različnih vrst prevoza 2006/C 65/06, 2006).

Kodeks predvideva naslednje zahteve:

- zbiranje in vrednotenje informacij s področja varnostnih ogrožanj in izmenjava takšnih informacij s pristojnimi oblastmi;

- preprečevanje nedovoljenega dostopa do ladij, pristaniških objektov in pripadajočih območij omejenega dostopa;
- preprečevanje vnašanja nedovoljenega orožja, vžigalnih naprav in eksplozivov na ladje ali v pristaniške objekte;
- vzpostavitev primernih alarmnih sistemov za primere varnostnih ogrožanj ali varnostnih dogodkov;
- izdelava varnostnih načrtov za ladje in pristaniške objekte, na podlagi varnostnih ocen;
- izvajanje usposabljanj, treningov in vaj za zagotovitev poznavanja varnostnih načrtov in ukrepov (International Maritime Organization, 2002).

6 IZPOLNJEVANJE VARNOSTNIH IN VARSTVENIH MERIL ZA PRIDOBITEV STATUSA POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA

V dokumentu Pooblašчени gospodarski subjekti – smernice (Evropska Komisija, 2007) so merila, potrebna za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta, navedena natančneje z dodatnimi pojasnjevalnimi opombami. Del smernic je oblikovan kot vprašalnik s seznamom točk, na katere morajo biti pri izpolnjevanju meril za status pooblaščenega gospodarskega subjekta pozorni tako carinski organi kot tudi gospodarski subjekti.

Poglavje varnostnih in varstvenih zahtev vsebuje spodaj navedena in opisana podpoglavja.

6.1 Podpoglavje 1: Ocena varnosti, ki jo izvede gospodarski subjekt (samoocenjevanje)

Gospodarski subjekt mora v okviru svoje varnostne politike izkazati visoko raven poznavanja varstvenih in varnostnih ukrepov, znotraj gospodarske družbe in pri svojih poslovnih procesih, pri dobaviteljih in zunanjih izvajalcih storitev. Gospodarski subjekt lahko v pripravi na predhodno revizijo carinskih organov izvede samooceno, s katero ugotovi, ali je sposoben izpolnjevati varnostne zahteve. Ocena je poskus opredelitve tveganj in nevarnosti, ki bi se lahko pojavile na delu dobavne verige, kjer deluje vložnik, ter analize uvedenih ukrepov za zmanjšanje tveganj in nevarnosti.

Kazalniki, ki se jih preverja znotraj prvega podpoglavja so naslednji:

- samoocenjevanje;
- notranja organizacija;
- sistem notranjega kontroliranja;
- postopki notranjega kontroliranja;
- potrjevanje skladnosti za varstvene in varnostne namene, ki ga izvedejo drugi;
- varstvene in varnostne zahteve glede blaga;

- ocena nevarnosti, ki jo izvedejo drugi;
- varnostne zahteve, ki jih določajo drugi.

Poleg vsakega kazalnika v razpredelnici je naveden opis možnega tveganja in pomožno vprašanje, katerega odgovor kaže jasno sliko trenutnega stanja v gospodarski družbi ter navedba mednarodno priznanih standardov, na katere se je mogoče sklicevati pri posameznem kazalniku.

6.2 Podpoglavje 2: Vstop in dostop do objektov

Področje velja za primerno, če so stavbe zgrajene iz materialov, ki preprečujejo nezakonit vstop in zagotavljajo zaščito pred nezakonitim vdorom. Poleg tega pa morajo biti uvedeni ustrezni ukrepi za nadzor dostopa, da se prepreči nedovoljen dostop do odpremnih območij, nakladalnih dokov in prostorov za tovor.

Znotraj tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- postopki za dostop ali vstop vozil, oseb in blaga;
- standardni operativni postopki v primeru nezakonitega vstopa.

6.3 Podpoglavje 3: Fizična varnost

To podpoglavje predvideva zavarovanje vseh zunanjih in notranjih oken, vrat, ograj z zapornimi napravami oziroma z drugimi ukrepi za spremljanje in nadzor dostopa.

Opredeljeni so tudi postopki za ravnanje s ključi – samo omejeno število oseb je lahko pooblaščen za dostop do ključev, hraniti jih je potrebno na posebej določenem mestu, obstajati mora sistem beleženja o tem, kdo uporablja ključe, kdaj jih je vzel in kdaj vrnil.

Znotraj tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- zunanje meje objektov;
- vrata in vhodi;
- zaporne naprave;
- razsvetljava;
- postopki za dostop do ključev;
- notranji ukrepi za fizično varnost;

- parkiranje zasebnih vozil;
- vzdrževanje zunanjih meja in zgradb.

6.4 Podpoglavje 4: Tovorne enote

Področje velja za ustrezno urejeno, če ukrepi za ravnanje z blagom vključujejo zaščito pred vnosom, zamenjavo ali izgubo kateregakoli gradiva ter nedovoljenim spreminjanjem tovornih enot.

V okviru tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- postopki za dostop do tovornih enot;
- postopki za zagotavljanje neoporečnosti tovornih enot;
- uporaba plomb;
- postopki za preverjanje zgradbe tovarne enote;
- standardni operativni postopki v primeru nezakonitega vstopa in/ali nedovoljenega spreminjanja tovornih enot;
- lastništvo tovornih enot;
- vzdrževanje tovornih enot.

6.5 Podpoglavje 5: Logistični procesi

V okviru petega podpoglavja je pomembno poznavanje načina prevoza, vrste prevoznega sredstva, ali je prevoznik član programa varnega prevoza in če ni, kako je zagotovljena varnost.

Preverja se kazalnik: aktivno prevozno sredstvo.

6.6 Podpoglavje 6: Nefiskalne zahteve

Če je to primerno, mora vložnik uvesti postopke za ločevanje blaga, za katerega veljajo nefiskalne zahteve, od drugega blaga, postopke za preverjanje usklajenosti poslovanja s trenutno nefiskalno zakonodajo, postopke v zvezi z blagom, ki je pod embargom, postopke v zvezi z obravnavanjem dovoljenj in druge.

Preverja se kazalnik: nefiskalni vidiki.

6.7 Podpoglavje 7: Vhodno blago

Pomemben je predvsem nadzor nad prevzemom blaga, ki se ne sme dostaviti na nenadzorovano območje ali pustiti nenadzorovano. Vložnikova dolžnost je, da redno obvešča zaposlene o varnostnih ukrepih in varnostnih dogovorih ter s tem zagotovi njihovo stalno varnostno informiranost.

V primeru, da se ugotovijo nepravilnosti, morajo biti vzpostavljeni postopki notranjega nadzora.

Znotraj tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- postopki za preverjanje vhodnega prevoza;
- postopki za preverjanje varnostnih ukrepov, ki veljajo za druge;
- nadzor nad prevzemom blaga;
- raven varstvene in varnostne informiranosti zaposlenih;
- plombiranje vhodnega blaga;
- enotno označevanje blaga;
- tehtanje in zapisovanje blaga;
- upravni postopki za prevzem blaga;
- postopki notranjega kontroliranja.

6.8 Podpoglavje 8: Skladiščenje blaga

Vložnik mora poskrbeti za vzpostavitev postopkov za redno popisovanje zalog, pri čemer morajo biti vzpostavljeni tudi postopki za primere ugotovljenih razlik ali nepravilnosti.

Če je to primerno, je potrebno ločevati različne vrste blaga, denimo tuje blago od domačega, blago visoke vrednosti, nevarno blago in drugo.

Dostop do skladiščnega območja in blaga naj bo dovoljen le pristojnim uslužbencem in pooblaščenim osebam.

Znotraj tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- določitev kraja skladiščenja;
- postopki notranjega kontroliranja;
- ločeno skladiščenje različnega blaga;
- dodatni varstveni in varnostni ukrepi za dostop do blaga;

- stopnja pooblastil za kategorije zaposlenih.

6.9 Podpoglavje 9: Proizvodnja blaga

Potrebno je določiti območja za proizvodnjo blaga. Za zagotovitev neoporečnosti blaga, mora družba skleniti varnostne dogovore z osebami, odgovornimi za ta območja, tudi če se blago proizvaja zunaj družbe.

Zagotoviti je potrebno celovitost proizvodnega procesa, s postopki kot so na primer pooblaščen dostop samo za pristojne uslužbence ter ukrepi za nadzor in spremljanje proizvodnega procesa.

Znotraj tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- določitev lokacije;
- postopki notranjega nadzora;
- dodatni varstveni in varnostni ukrepi za dostop do blaga;
- stopnja pooblastil za kategorije zaposlenih;
- pakiranje izdelkov;
- preverjanje kakovosti.

6.10 Podpoglavje 10: Natovarjanje blaga

Vložnik je dolžan imenovati osebje za nadzor nad natovarjanjem blaga, potrebno je tudi poskrbeti, da se izhodno blago nadzorovano natovori in ves čas ostane pod nadzorom.

Izhodno blago mora biti enotno označeno in shranjeno na predvidenih območjih, če je to primerno pa mora vložnik uvesti postopke za tehtanje in zapisovanje izhodnega blaga.

Znotraj tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- postopki za preverjanje odpremljenega blaga;
- postopki za preverjanje varnostnih ukrepov, ki jih določijo drugi;
- nadzor nad natovarjanjem blaga;
- raven varstvene in varnostne informiranosti zaposlenih;
- plombiranje izhodnega blaga;
- enotno označevanje blaga;
- tehtanje in zapisovanje blaga;

- upravni postopki za natovarjanje blaga;
- postopki notranjega nadzora.

6.11 Podpoglavje 11: Varnostne zahteve za poslovne partnerje

Znotraj tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- varnostne zahteve, ki veljajo za druge;
- postopki zunanjega nadzora.

Varstvene in varnostne zahteve v odnosu do poslovnih partnerjev so izpolnjene, ko vložnik izvede ukrepe, ki omogočajo jasno opredelitev njegovih poslovnih partnerjev z namenom zaščite mednarodne dobavne verige.

Pooblaščen gospodarski subjekt nosijo odgovornost samo za svoj del dobavne verige, za blago, ki ga hranijo in za objekte, ki jih upravljajo. Pri zagotavljanju varnosti blaga, ki ga imajo v hrambi, so gospodarski subjekt odvisni tudi od varnostnih standardov svojih poslovnih partnerjev. Pri sklepanju pogodbe z novim poslovnim partnerjem mora pooblaščen gospodarski subjekt, če želi izpolniti pričujočo zahtevo, drugo pogodbeno stranko spodbujati k oceni in povečanju varnosti svoje dobavne verige ter, če je to izvedljivo, vključiti takšne določbe v naveden pogodbeni dogovor.

Priporočljivo je tudi, da pooblaščen gospodarski subjekt obdrži dokumentacijo s tega področja, s katero lahko dokaže svoje prizadevanje za izpolnjevanje varnostnih zahtev tudi na strani svojih poslovnih partnerjev. Pred sklenitvijo pogodbenih dogovorov naj bi tudi pregledal razpoložljive poslovne informacije o drugi pogodbeni stranki.

Pooblaščen gospodarski subjekt lahko poveča varnost svoje dobavne verige na več načinov:

- dobavna veriga lahko velja za popolnoma varno, če je pooblaščen gospodarski subjekt odgovoren za celotno dobavno verigo, (npr. pooblaščen gospodarski subjekt ima vlogo izvoznika in prevoznika);

- pooblaščen gospodarski subjekt sodeluje z drugimi pooblaščenimi gospodarskimi subjekti ali subjekti z enakovrednim statusom;
- pooblaščen gospodarski subjekt s poslovnimi partnerji sklene pogodbene dogovore o varstvu;
- podpogodbениki (npr. primer prevozniki), s katerimi sodeluje pooblaščen gospodarski subjekt, se izbirajo na podlagi skladnosti z določenimi varnostnimi standardi;
- zabojniki so zaplombirani z „visoko varnostnimi plombami“, ki ustrezajo normativu ISO-PAS 17712;
- zabojniki se pregledajo v prostorih podpogodbениka, terminala in prejemnika, s čimer se zagotovi, da so bili pravilno zaplombirani;
- pred sklenitvijo pogodbenih dogovorov se preučijo splošne informacije organov, ki so pristojni za registracijo gospodarskih družb in partnerjevi proizvodi (tvegano in občutljivo blago ipd.);
- pooblaščen gospodarski subjekt lahko od poslovnega partnerja zahteva izjavo o varnosti;
- pooblaščen gospodarski subjekt uporablja objekte, ki ustrezajo mednarodnim ali evropskim varnostnim potrdilom.

6.12 Podpoglavje 12: Varnost zaposlenih

Če je to v skladu z nacionalno zakonodajo, mora vložnik izvajati varnostna preverjanja nad bodočimi zaposlenimi, ki delajo na varnostno občutljivem položaju, in opravljati občasna preverjanja preteklih izkušenj.

Ko posamezniki zapusti gospodarsko družbo, je potrebno sprejeti ukrepe za onemogočanje fizičnega ali »virtualnega« dostopa (menjava računalniških gesel, vračilo varnostnih prepustnic).

Vložnik zagotovi, da zaposleni sodelujejo v programih informiranja in usposabljanja o varnosti.

Znotraj tega podpoglavja se preverjajo naslednji kazalniki:

- politika zaposlovanja;
- varnostne kontrole bodočih zaposlenih;
- usposabljanje o varnosti;
- varstvene in varnostne zahteve za začasno zaposlene delavce.

6.13 Podpoglavje 13: Zunanje storitve

Pri zunanjem izvajanju storitev se poveča možnost infiltracije osebja, ki bi lahko predstavljalo tveganje za varnost. Pogodbeni dogovori, sklenjeni z zunanjimi podjetji, morajo tako vsebovati varnostne zahteve.

Preverja se kazalnik: zunanje storitve.

7 POSTOPEK PRIDOBIVANJA STATUSA POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA

Prosilci za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta so lahko vsi sodelujoči v dobavni verigi, torej proizvajalci, izvozniki, špediterji, imetniki skladišč, carinski zastopniki, prevozniki in uvozniki.

7.1 Zahtevek za izdajo potrdila

Pri krajevno pristojnem carinskem uradu je potrebno vložiti zahtevek za izdajo potrdila pooblaščenega gospodarskega subjekta, Evropska komisija pa priporoča še vprašalnik za izvedbo samoocenitve gospodarskih subjektov. Izpolnjen vprašalnik namreč carinskim organom služi kot vir pomembnih podatkov o vložniku in s tem omogoča pospešitev postopka preverjanja, gospodarski subjekt pa ima že med samim izpolnjevanjem vprašalnika možnost, da identificira tveganja in jih poskusi minimalizirati (Carinska uprava Republike Slovenije, 2013a).

V sklopu preverjanja v fazi sprejema zahtevka, mora vložnik carinskemu organu zagotoviti še nekatera dokazila. Ministrstvo za pravosodje izda dve potrdili o nekaznovanosti. Prvega, ki dokazuje, da vložnik ni bil obsojen zaradi resnega kaznivega dejanja, povezanega z njegovo gospodarsko dejavnostjo in drugega, ki dokazuje, da ima vložnik pravnega zastopnika v carinskih zadevah, ki ni bil obsojen zaradi resnega kaznivega dejanja v zvezi s kršenjem carinskih predpisov in z njegovimi dejavnostmi zakonitega zastopnika. Vložnik mora carinskemu organu priskrbeti tudi potrdilo stečajne pisarne krajevno pristojnega sodišča, da v času predložitve zahtevka ni v stečajnem postopku (Carinska uprava Republike Slovenije, 2007b).

7.2 Sprejem zahtevka

Če carinski organ ugotovi, da zahtevek vsebuje vse potrebne vsebine za sprejem zahtevka, vložnika obvesti o tem in tudi o točnem datumu sprejema zahtevka, saj s tem datumom začnejo teči pomembni roki. To je petdnevni rok za vnos zahtevka v centralni sistem AEO – torej obveščanje drugih držav članic o vložnem zahtevku, petintrideset dni za posredovanje podatkov s strani drugih držav članic in

devetdeset koledarskih dni za izdajo potrdila o statusu pooblaščenega gospodarskega subjekta oziroma za zavrnitev zahtevka (Navodilo o izdaji potrdila za status pooblaščenega gospodarskega subjekta (AEO), 2007).

7.3 Vsebinsko preverjanje zahtevka

Vsebinsko preverjanje zahtevka pomeni preverjanje izpolnjevanja pogojev in meril, opravi pa se s pomočjo že omenjenega samoocenitvenega vprašalnika. Prvo poglavje vprašalnika je v pomoč carinskim organom pri ustvarjanju celovite predstave o vložniku, ostala poglavja pa ustrezajo posameznim merilom, določenim v členih 14 h do 14 k izvedbene uredbe (Uredba Komisije 1875/2006, 2006). Poglavja, začeni z drugim po vrsti so torej naslednja:

- evidenca o izpolnjevanju carinskih zahtev;
- računovodski in logistični sistem podjetja;
- finančna solventnost;
- varstvene in varnostne zahteve (Vprašalnik za saomocnitev).

V okviru vsebinskega preverjanja zahtevka se pri vložniku opravi tudi predhodna revizija, ki temelji na modelu AEO COMPACT (TAXUD 2006/1452, 2006). Kontrola temelji na obvladovanju tveganj, pri čemer se upošteva ukrepe, ki jih sprejmejo gospodarske družbe same. Glavnina kontrole mora biti usmerjena v tveganja, ki jih gospodarske družbe s svojimi ukrepi ne pokrivajo dovolj dobro, kar se ugotavlja tudi s pomočjo samoocenitvenega vprašalnika.

Ugotovitve preverjanja se zabeležijo v zapisniku o predhodni reviziji, ki skupaj z zahtevkom in prilogami k zahtevku tvorijo podlago za izdajo oziroma zavrnitev zahtevka za izdajo potrdila o statusu pooblaščenega gospodarskega subjekta. Hkrati s potrdilom se vložniku izda odločba o podelitvi statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta. Potrdilo začne veljati deseti delovni dan po datumu izdaje in nima omejenega roka trajanja, priznajo pa ga vse države članice Evropske unije (Navodilo o izdaji potrdila za status pooblaščenega gospodarskega subjekta (AEO), 2007).

7.4 Področje izpolnjevanja varstvenih in varnostnih zahtev

Na področju varstvenih in varnostnih zahtev, ki nas najbolj zanima, se od vložnika pričakuje, da po opravljeni varstveni in varnostni oceni oblikuje usmeritve in postopke za ravnanje v primerih ugotovljenih tveganj ter o tem izdela ustrezne dokumente. Postopki zajemajo tudi način poročanja o nezgodah in obveznost obveščanja osebja in obiskovalcev o postopkih.

Kot že omenjeno, vložnik priskrbi oceno ogroženosti, ki jo izdela podjetje samo ali pa družba za varnost, če ta opravlja varnostne naloge.

Podpodročje fizičnega varovanja obravnava predvsem zaščito pred nezakonitim vstopom ali vdorom. Tako naj bi že sam gradbeni material objektov preprečeval nezakonit vstop ali vdor, kar se smiselno dopolnjuje z ukrepi za nadzor vstopa. Pomembno vlogo ima tudi primerna osvetlitev ključnih območji vstopa, kot so vrata, okna, ograje in parkirišča. Slednja območja se dodatno zavaruje z blokirnimi napravami oziroma nadzornimi ukrepi spremljanja vstopa, denimo z alarmnimi ali videonadzornimi sistemi. V to podpodročje spada tudi nadzor vstopa oseb in vozil v območje gospodarske družbe, ki zajema nadomestne načine spremljanja vstopa, kadar vstopne točke niso zaklenjene. Organizacijski predpis za to področje naj vsebuje načine evidentiranja obiskovalcev ob vstopu, načine nadzora vstopa uslužbencev ter raspored parkirišč za obiskovalce in osebje izven varovanih območij.

Omejen vstop v zaklenjene objekte, prostore, varnostna območja in dostop do arhivskih omar, sefov, vozil in strojev naj ureja organizacijski predpis, ki poleg seznama pooblaščenih oseb vključuje tudi naslednje vsebine:

- določeno mesto za shranjevanje ključev;
- odgovorno osebo za nadzorovanje varnosti ključev;
- evidentiranje dogodkov v zvezi s ključi – kdo je vzel ključ in kdaj, zakaj ter kdaj ga je vrnil;
- ravnanje v primeru izgube ključev.

V primeru odkritja nedovoljenega vstopa ali vdora, vložnik oblikuje organizacijski predpis z ustaljenimi postopki odzivanja, ki zajema imenovanje pristojne osebe za sprejemanje poročil o nezgodah in navodila osebju o čem ter kako poročati.

Podpodročje logističnih postopkov v eni izmed točk obravnava dogovore o odgovornosti in postopkih za varen prevoz blaga, v primeru, da gre za zunanje izvajalce prevoza. Ti dogovori naj bi vsebovali obveznosti izvajalca za izpolnjevanje varstvenih in varnostnih zahtev, kar v praksi pomeni zaposlovanje le varnostno preverjenih voznikov, varovanje tovora pred nedovoljenimi posegi (denimo s pečati, ključavnicami), redno pregledovanje vozil po postankih na poti, zagotavljanje neoporečnosti tovora, izpolnjevanje vseh zahtev tudi v primeru, če prevoznik najame podizvajalca ter takojšnje poročanje o nezgodah.

Podpodročje varnosti osebja zajema oblikovanje varnostne politike, ki naj odraža varnostne zahteve. Ukrepi, ki služijo temu namenu so naslednji (Carinska uprava Republike Slovenije, 2007; 2013b):

- preverjanje izkušenj novih in obstoječih zaposlenih za varnostno občutljiva delovna mesta;
- zahteva priporočil ob zaposlitvi oziroma najemu;
- zahteva, da zaposleni obvesti nadrejenega o morebitnih sodnih postopkih, obsodbah;
- prenehanje možnosti dostopa do računalnika, vrnitev varnostnih prepustnic ob odhodu posameznika iz gospodarske družbe;
- zahteva po razkritju vseh podatkov o drugih zaposlitvah posameznika.

Če povzamemo, so organizacijski predpisi, ki jih mora sprejeti vložnik, da izpolni varstvene in varnostne zahteve, naslednji (Carinska uprava Republike Slovenije, 2013b):

- organizacijski predpis o varstvenih in varnostnih ukrepih gospodarske družbe;
- organizacijski predpis o postopkih za evidentiranje nezgod in poročanje o njih;
- organizacijski predpis o postopkih nadzora vstopa skozi vse vhodne točke;
- organizacijski predpis o postopkih za ravnanje s ključi;

- organizacijski predpis o postopkih za zagotavljanje vstopa v prostore samo pooblaščenim osebam;
- organizacijski predpis o postopkih zaščite prostorov pred nedovoljenim vstopom zasebnih vozil;
- organizacijski predpis o postopkih za ravnanje v primerih nedovoljenega vstopa ali vdora;
- organizacijski predpis o postopkih za preverjanje in vzdrževanje varnosti zgradb in zunanjih meja;
- organizacijski predpis o postopkih za spremljanje varnosti tovornih enot, ki jih uporablja gospodarska družba;
- organizacijski predpis o postopkih za ravnanje ob nedovoljenem dostopu ali nedovoljenem odpiranju tovornih enot;
- organizacijski predpis o postopkih glede varstvenih in varnostnih vprašanj v zvezi z začasno uvoženim blagom;
- organizacijski predpis o postopkih za ravnanje v primerih, če prispelo blago krši varnostne in varstvene ukrepe, dogovorjene z dobavitelji;
- organizacijski predpis o postopkih za zagotavljanje obveščenosti osebja o varstvenih in varnostnih ukrepih;
- organizacijski predpis o postopkih za sprejem blaga, ki pomeni tveganje za varstvo in varnost;
- organizacijski predpis o postopkih glede varstvenih in varnostnih vprašanj pri skladiščenju blaga;
- organizacijski predpis o postopkih glede varstvenih in varnostnih vprašanj v zvezi s proizvodnimi postopki;
- organizacijski predpis o fizičnih in listinskih postopkih za nadzor nakladanja blaga;
- organizacijski predpis o varstvenih in varnostnih ukrepih, ki jih med nakladanjem zahtevajo stranke;
- organizacijski predpis o postopkih svoje politike zaposlovanja, ki upošteva varnostne zahteve vašega podjetja.

7.5 Stanje na področju pridobivanja statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta v Republiki Sloveniji

Prvo potrdilo statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta v Republiki Sloveniji je bilo izdano 24. junija 2008, in sicer podjetju Gorenje, d.d. Gospodarska družba Gorenje, d.d. je skupaj s še desetimi gospodarskimi družbami iz držav članic Evropske unije sodelovala tudi pri pilotnem ukrepu o pooblaščenih gospodarskih subjektih, katerega namen je bil oblikovati smernice za predhodno revizijo in opredeliti dodatne potrebe za postopek izvajanja predhodne revizije in ostalih procesov (European Commission – Taxation and Customs Union, 2006).

Po podatkih podatkovne baze »Authorised Economic Operators - Query page¹« je podjetij s statusom pooblaščenega gospodarskega subjekta v Sloveniji trenutno 82, od tega jih ima 48 status AEOF (ugodnosti na področju poenostavitev carinskih predpisov ter ugodnosti na področju olajšav pri carinskih kontrolah v zvezi z varstvom in varnostjo pri vnosu ali iznosu iz carinskega območja Skupnosti), 7 status AEOS (ugodnosti na področju olajšav pri carinskih kontrolah v zvezi z varstvom in varnostjo pri vnosu ali iznosu iz carinskega območja Skupnosti) in 27 status AEOC (ugodnosti na področju poenostavitev carinskih predpisov).

Za primerjavo navajamo število podjetij s statusom pooblaščenega gospodarskega subjekta v nekaterih evropskih državah:

- Avstrija: 247 podjetij
- Francija: 888 podjetij
- Grčija: 31 podjetij
- Italija: 718 podjetij
- Madžarska: 272 podjetij.

¹ Podatkovna baza je dostopna na spletnem mestu: http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/eos/aeo_consultation.jsp?Lang=en

8 PRIMER PRIDOBIVANJA STATUSA POOBLAŠČENEGA GOSPODARSKEGA SUBJEKTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Postopek pridobivanja statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta bomo osvetlili s pomočjo strukturiranega intervjuja s predstavnikom (odgovorna oseba za implementacijo statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta) gospodarske družbe, ki je v procesu pridobivanja statusa. Vprašanja so oblikovana s pomočjo vprašanj v samoocenitvenem vprašalniku.

8.1 Predstavitev intervjuja

Splošno

1. *Kakšne so vaše glavne poslovne dejavnosti?*

Trgovina na drobno v nespecializiranih prodajalnah, pretežno z živili.

2. *Koliko osebja je zaposlenega v vašem podjetju?*

13500.

3. *Zakaj ste se odločili za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta?*

Poslujemo tako s članicami Evropske unije kot tudi z nečlanicami, pri čemer se srečujemo s postopki uvoza in izvoza. Tako so carinske formalnosti del vsakdanjega poslovanja našega podjetja. Kot imetniki statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta računamo na skrajšanje časa, ki ga porabimo za carinske postopke, zmanjšanje stroškov, posledično pa torej na učinkovitejše poslovanje in večji mednarodni poslovni ugled.

4. *Je trenutno, ko ste še v teku pridobivanja statusa, že mogoče govoriti o kakšnih prednostih za podjetje?*

Že samo izpolnjevanje zahtev prinaša podjetju koristi, ki se kažejo, denimo, v vzpostavitvi celovitega varnostnega sistema, v izpolnjevanju akreditiranih standardov, v oblikovanju organizacijskih predpisov, ki ustrezno urejajo določena pomembna področja delovanja podjetja.

Notranja organizacija

5. *Kdo od osebja v vašem podjetju je vpleten v dobavno verigo mednarodne trgovine in kdo je pristojen za carinske zadeve?*

- Izvršni direktor, programski direktor, vodja programa, vodja uvozne/izvozne službe, vodja uvoznega oddelka;
- uvozni in izvozni postopki se izvajajo preko uvozne/izvozne službe;
- v carinskih postopkih nas zastopajo špediterji;
- za sodelovanje v carinskih zadevah (redni, izredni pregledi) je pristojna pooblaščen oseba.

6. *Ali ste izdelali organizacijski predpis o nadomestnih postopkih, če je ključno osebje odsotno?*

Organizacija dela ob začasni ali kratkotrajni odsotnosti ključnega osebja je urejena.

Varovaje podatkov – zaščita računalniških sistemov

7. *Ali ste izdelali organizacijski predpis o postopkih za zaščito vašega računalniškega sistema pred nedovoljenim dostopom?*

Dostop do podatkov in računalniških komponent je skrbno nadziran. Dostop od zunaj je nadziran s pomočjo posebnega sistema in obrambnih zidov na vstopnih točkah v omrežje. Uporabniki za oddaljen dostop uporabljajo kartico s spremenljivim geslom. Računalniškim komponentam (npr. osebni računalnik) je dodeljena statična »IP« številka (t.j. identifikacijska številka vsakega računalnika, vključenega v omrežje) s pomočjo katere reguliramo dostop v omrežje. Fizičen dostop do komponent je omogočen le pooblaščenim osebam z administratorskimi gesli, ki se hranijo v trezorju. Vitalni deli sistemov se nahajajo v posebnih sistemskih prostorih ali ločenih sobah ter so tako dodatno varovani pred fizičnim dostopom. Obiskovalci in posegi na računalniških komponentah se vpisujejo v knjigo posegov, hkrati pa se posegi avtomatsko beležijo v posebnih datotekah.

Dostop do podatkov v računalniških sistemih (zaščita pred nepooblaščenim gledanjem, kopiranjem in spreminjanjem) se izvaja v samih uporabniških rešitvah. Dostope praviloma avtorizira uporabniški skrbnik.

Sistemi in kritični podatki se zrcalijo na rezervne trde diske tako, da zajamejo stanje podatkov v določenem trenutku, ko se le-to za neko obdobje ni spreminjalo,

npr. ob zaključku delovnega dneva (tedna, meseca). Po potrebi se izdelajo varnostne kopije tudi ob večjih posegih v podatkovne baze. Varnostne kopije osrednjih računalniških sistemov se hranijo v ognjevarnih omarah. Varnostne kopije podatkov na osebnih računalnikih izvajajo uporabniki sami (disketa, zgoščanka). Varnostne kopije se hranijo glede na čas, ki je predpisan za posamezno vrsto podatkov. Mesečne varnostne kopije osrednjih računalniških sistemov se hranijo najmanj 3 leta.

Dodatno so podatki zaščiteni tudi pred virusi z avtomatskim osveževanjem antivirusnih definicij.

Varstvene in varnostne zahteve

8. Ali ste opravili varstveno in varnostno oceno ogroženosti vašega podjetja?

Da, oceno ogroženosti smo opravili po posameznih lokacijah in jo vseskozi ažuriramo. Poleg tega smo oblikovali krovni dokument varnostne politike podjetja, ki hkrati predstavlja tudi okvir za ocenjevanje uspešnosti.

9. Ali ima vaša zavarovalnica kakšne varnostne zahteve?

Varnostne zahteve zavarovalnice so definirane na področju prevoza in prenosa gotovine ter drugih vrednostnih sredstev.

10. Ali imate z dobavitelji kakšne dogovore o izvajanju varstvenih in varnostnih ukrepov?

Dobavitelji so s podpisom letne izjave o varnosti in kakovosti izdelkov zavezani k zagotavljanju kakovosti, varnosti in pravilnosti označevanja blaga.

Vse pogodbe vsebujejo poseben člen, ki opredeljuje varnostne zahteve v poslovanju z našimi partnerji.

11. Ali ste izdelali organizacijski predpis o svojih varstvenih in varnostnih ukrepih?

Da, varstveni in varnostni ukrepi so zajeti v načrtu varovanja in v splošnem hišnem redu, katerega poznavanje zaposleni zagotovijo s podpisom. Vsak novi uslužbenec je z vsemi varstvenimi in varnostnimi ukrepi ustrezno seznanjen.

Podlago za tega in ostale predpise z varnostnega področja predstavlja krovni dokument varnostne politike.

12. Ali ste izdelali organizacijski predpis o postopkih za evidentiranje nezgod in poročanje o njih?

Da, postopki so zajeti v hišnem redu.

Fizično varovanje

13. Ali so zunanje meje vaših prostorov zavarovane?

Da, in sicer z naslednjimi ukrepi:

- žična ograja;
- alarmni sistem, kodirani dostopi;
- razsvetljava;
- pristopna kontrola.

14. Ali ste izdelali organizacijski predpis o postopkih za nadzor vstopa skozi vsa vhodna vrata oziroma vse vhodne točke?

Postopki so deloma urejeni v hišnem redu in v internih navodilih - osebe sprejema receptor, vsa tovorna vozila pa so najavljena vnaprej. Objekti so 24 ur na dan varovani tudi fizično s strani najete varnostne službe.

15. Ali imate ključavnice oziroma varnostne ukrepe za notranja in zunanja vrata, okna in vhodna vrata?

Ključavnice so običajne, ko se objekte zapušča, preverijo, če so vsi vhodi zaklenjeni, o vsem tem pa se po hišnem redu vodi posebna pisna evidenca.

16. Ali ste izdelali organizacijski predpis o postopkih za ravnanje s ključi?

Da, obstaja navodilo o ravnanju s ključi. Vsebuje seznam odgovornih oseb, ki imajo ključe, načine izdaje ključev in podobne ukrepe. Ključi imajo varnostne kartice za izdelavo duplikatov.

17. Ali imate izdelan organizacijski predpis o postopkih za ravnanje v primerih nedovoljenega vstopa ali vdora?

Alarm se sproži v vratarnici in na sedežu varnostne službe, ki o sprožitvi obvesti vodjo objekta – postopek ureja hišni red.

18. Ali ste izdelali organizacijski predpis o postopkih za zagotavljanje obveščenosti osebja o varstvenih in varnostnih ukrepih in dogovorih?

Posebne predpisa ni, je pa to področje urejeno v hišnem redu, ki med drugim uvaja izvajanje internih usposabljanj zaposlenih.

19. Ali imate izdelan organizacijski predpis o postopkih zaščite vaših prostorov pred nedovoljenim vstopom zasebnih vozil?

Da, hišni red vsebuje postopek vstopa zasebnih vozil.

20. Ali ste izdelali organizacijski predpis o postopkih za preverjanje in vzdrževanje varnosti zgradb in zunanjih meja?

Da, vzdrževanje narekujejo tehnični predpisi vgrajene opreme, zunaj območja podjetja pa delujemo strogo v skladu z zakonodajo Republike Slovenije.

Zunanje storitve

21. Ali ste varnostne zahteve vključili v pogodbene dogovore z zunanjimi izvajalci, npr. varnostniki, čiščenje, vzdrževanje?

Varnostne zahteve so vključene v pogodbene dogovore s prevozniki, pogodbeni dogovori z ostalimi zunanjimi izvajalci takšnih varnostnih zahtev ne vsebujejo.

8.2 Povzetek ugotovitev intervjuja

Samoocenitveni vprašalnik na podlagi primera predstavlja dober temelj za preverjanje stanja v gospodarski družbi na področju izpolnjevanja zahtev, hkrati pa usmerja in vodi k iskanju ustreznih rešitev. Kot poudarja tudi sogovornik v intervjuju, že samo izpolnjevanje vprašalnika oziroma zahtev, ki so v vprašalniku zastavljene, za gospodarsko družbo pomeni napredek in razvoj na varstvenem in varnostnem področju.

Pristop k pridobivanju statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta mora gotovo temeljiti na predhodnem načrtovanju in kar je še bolj bistveno – podjetja morajo k procesu pridobivanja statusa pristopiti celovito. Zahteve namreč obsegajo vsebinsko zelo raznolika področja. Govorimo o tehničnih in fizičnih

vidikih varovanja objektov, ki se nahajajo na različnih lokacijah, o varnosti tovornih enot, o obveščenosti osebja na področju varstvenih in varnostnih ukrepov, o politiki zaposlovanja, usklajeni z varnostnimi zahtevami, o varnostnih zahtevah glede poslovnih partnerjev in ostalih členov dobavne verige. Tudi obsežen seznam organizacijskih ukrepov (poglavje 7.4: Področje izpolnjevanja varstvenih in varnostnih zahtev), ki jih mora gospodarska družba sprejeti v okviru izpolnjevanja varstvenih in varnostnih zahtev, kaže na velik obseg in raznolikost le-teh.

Glede na povedano lahko sklepamo, da celovitemu pristopu verjetno najbolj ustreza model formiranja projektne skupine, ki jo tvorijo predstavniki vseh organov gospodarske družbe, z morebitnim sodelovanjem zunanjih strokovnjakov, če določena področja ostanejo nepokrita. Gotovo je pričakovati precejšnje razlike v urejenosti na različnih področjih, zato je nujno opredeliti vire (kadrovske, finančne, fizične) in potreben čas za pridobivanje statusa pooblaščenega gospodarskega podjetja.

Ocenimo lahko, da bodo podjetja, ki že poslujejo v skladu z ISO standardi s področja varnosti, lažje izpolnila zahteve za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta. Glede na zapisano v poglavju o standardizaciji na področju varnosti (peto poglavje) lahko ugotovimo, da so podobno kot zahteve pri pridobivanju statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta, tudi ISO standardi usmerjeni v doseganje optimalne stopnje urejenosti na določenem področju. Tudi samoocenitveni vprašalnik poleg kazalnikov v posameznem poglavju, vsebuje rubriko, v katero vložnik vpiše morebitne mednarodno priznane standarde, katerih imetnik je. Pri obravnavi zahtevka se tako standardi upoštevajo, če so zahteve za pridobitev standarda primerljive ali enake zahtevam za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta (Carinska uprava Republike Slovenije, 2013a).

Sogovornik med drugim pojasni tudi pomen statusa gospodarskega subjekta za njihovo podjetje, pri čemer poudari, da poslujejo tudi izven Slovenije, in sicer s članicami Evropske unije ter tudi s tretjimi državami. Sklepamo lahko, da je torej

status pooblaščenega gospodarskega podjetja pomemben za delovanje slovenskih podjetij, še posebej tistih, ki poslujejo s tujimi državami in se tako v veliki meri srečujejo s carinskimi formalnostmi.

9 SKLEP

Status pooblaščenega gospodarskega subjekta lahko glede na skupne značilnosti različnih definicij opredelimo kot status, ki ga država članica Evropske unije podeli gospodarskemu subjektu, ko ta z izpolnitvijo predpisanih zahtev dokaže, da je zanesljiv partner v dobavni verigi. Iz opredelitve izhaja tudi glavni pomen uvedbe statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta, ki je zagotavljanje varnosti celotne dobavne verige.

S stališča gospodarskih družb je pomen statusa širši, saj splošna varnost dobavne verige, ki že sama po sebi pomeni veliko prednost, prinaša tudi mnoge druge ugodnosti. Omenimo lahko manj fizičnih in dokumentarnih pregledov, lažji dostop do carinskih poenostavitev, prednostna obravnava in izbira kraja kontrole ter predhodno obveščanje o kontroli. Za samo poslovanje gospodarske družbe pa so pomembne predvsem ugodne posledice, ki posredno sledijo statusu pooblaščenega gospodarskega subjekta. Ena od teh je gotovo podoba varstveno in varnostno zanesljivega poslovnega partnerja v dobavni verigi, ki pomeni večji ugled in s tem večjo možnost, da bo gospodarski subjekt izbran za poslovnega partnerja v mednarodni dobavni verigi. V okviru izpolnjevanja zahtev za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta, se posredno zagotovi boljše preglednost organizacijske strukture, razvijajo se standardi in izboljšuje se komunikacija znotraj gospodarske družbe ter s poslovnimi partnerji.

Sam postopek pridobivanja statusa se začne z vložitvijo zahtevka za izdajo potrdila pooblaščenega gospodarskega subjekta pri krajevno pristojnem carinskem uradu. Vložnik priloži še izpolnjen samoocenitveni vprašalnik, ki prinaša koristi tako gospodarski družbi kot carinskemu organu – prvi omogoči identificiranje in minimaliziranje tveganj, drugemu pa predstavlja vir pomembnih informacij o vložniku. V sklopu preverjanja vložnik priskrbi še nekatera dokazila oziroma potrdila v zvezi s svojim poslovanjem. Sledi predhodna revizija, ki je usmerjena na tista področja, za katera vložnik ni poskrbel dovolj dobro, kar se ugotavlja s samoocenitvenim vprašalnikom. Potrebno je poudariti pomembnost izdelave ocene ogroženosti na področju varstvenih in varnostnih zahtev, ki predstavlja

temeljno vodilo za vse nadaljnje ukrepe. Glede na naravo in obseg postopka pridobivanja statusa, je bistvenega pomena, da je pristop celovit, kar pomeni tesno medsebojno sodelovanje vseh pristojnih, z morebitnimi zunanji strokovnimi sodelavci, če se izkaže, da posamezno področje ni popolnoma pokrito

Stanje v Sloveniji kaže na interes in potrebo gospodarskih družb po uvajanju statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta v svoje poslovanje, saj je po podatkih Carinske uprave do 24. junija letos zahtevkov za pridobitev statusa vložilo 11 gospodarskih družb, izdano pa je bilo eno potrdilo o statusu pooblaščenega gospodarskega subjekta.

Če poleg že omenjenih ugodnosti za imetnike statusa upoštevamo še odgovore našega sogovornika, ki pravi, da si gospodarska družba obeta predvsem krajši čas in zmanjšanje stroškov pri carinskih postopkih, posledično pa učinkovitejše poslovanje, lahko ugotovimo, da je s stališča gospodarskih družb pomen statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta velik. Učinkovito poslovanje je brez dvoma v domeni vsake gospodarske družbe, zato lahko sklenemo, da podjetja za nemoteno delovanje potrebujejo status pooblaščenega gospodarskega subjekta.

10 VIRI

- Ambrož, M. (1999). Varnostna kultura. V A. Anžič (ur.), *Varnost in turizem* (str. 1-20). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola; Portorož: Visoka šola za hotelirstvo in turizem.
- Ambrož, M., Mihalič, T. in Ovsenik, M. (2000). Varnostna kultura in sistem varovanja v organizaciji. *Varstvoslovje*, 2(2), 211-228.
- Belič, I. in Lesjak, B. (2006). Varovanje informacijskih sistemov pred kriminalnimi napadi. V A. Dvoršek in L. Selinšek (ur.), *Kriminalni napadi na premoženje gospodarskih subjektov (varnostni, pravni in zavarovalni vidik)* (str. 117-128). Maribor: Pravna fakulteta in Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- Bučar, F. (1997). Varnost kot dobrina. V A. Anžič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive* (str. 3-10). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Carinska uprava Republike Slovenije. (2007a). *Navodilo o izdaji potrdila za status pooblaščenega gospodarskega subjekta (AEO), št. 9/2007*. Pridobljeno na http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/pageuploads/Zakonodaja/Register_spl_aktov_car.sluzbe/Navodila/Navodilo_9_2007.pdf.
- Carinska uprava Republike Slovenije. (2007b). *Priloga k zapisniku o predhodni reviziji, izvedeni v zvezi z zahtevkom za pridobitev statusa pooblaščenega gospodarskega subjekta (AEO)*. Pridobljeno na http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/pageuploads/Zakonodaja/Register_spl_aktov_car.sluzbe/Navodila/Navodilo_9_2007_Priloga_1.pdf
- Carinska uprava Republike Slovenije. (2013a). *Pojasnjevalne opombe k samoocenitvenem vprašalniku AEO*. Pridobljeno na http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/internet/Informacije/Podjetja/Status_AEO/Pojasnevalne_opombe_k_samoocenitvenemu_vpra%C5%A1alniku_AEO.pdf
- Carinska uprava Republike Slovenije. (2013b). *Vprašalnik za samoocnitev*. Pridobljeno na: http://www.carina.gov.si/si/podjetja/status_pooblascenega_gospodarskega_subjekta_ao/

-
- Čaleta, D. (2005). Varovanje poslovne tajnosti – priložnost za zasebno varnostne subjekte. V B. Lobnikar (ur.), *Slovenski dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- Čas, T. (2006). *Zasebno varovanje za uporabnike varnostnih storitev*. Radlje ob Dravi: Atelje Kresnik.
- Direktiva Sveta Evropske Unije o uvajanju ukrepov za spodbujanje izboljšav varnosti in zdravja delavcev pri delu št. 89/391/EGS. (1989). *Uradni list Evropske Unije*, L183/1.
- Dolinar, P., Jere, M., Meško, G., Podbregar, I. in Eman, K. (2010). Trpinčenje na delovnem mestu - zaznavanje, pojavne oblike in odzivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(3), 272-285.
- European Commission – Taxation and Customs Union. (2006). *Pilotno poročilo o pooblaščenih gospodarskih subjektih*. Pridobljeno na http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/customs_security/AEO_pilot_report_sl.pdf.
- Evropska Komisija. (2006). *Model compact za pooblaščen gospodarske subjekte*. *Delovni dokument, TAXUD/2006/1452*. Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/customs_security/AEO_compact_model_sl.pdf
- Evropska Komisija. (2007). *Pooblaščen gospodarski subjekti. Smernice*, TAXUD 2006/1450. Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/customs_security/AEO_guidelines_sl.pdf
- Golob, R. (1997). *Sistemi zaščite in varovanja oseb in premoženja*. Ljubljana: samozaložba.
- Grizold, A. (1998). Institucionalizacija zagotavljanja mednarodne varnosti. V A. Grizold (ur.), *Perspektive sodobne varnosti: Iz obramboslovnih raziskav II* (str. 2-15). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hrovat, R. (2000). Varstvo pred požarom. V M. Pagon (ur.), *Dnevi varstvoslovja* (str. 541-547). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.

-
- International Maritime Organization. (2002). *Consideration and adoption of the ISPS Code. SOLAS/CONF. 5/34*. Pridobljeno na <http://www.poseidonuk.com/downloads/ISPS-Code.pdf>
- ISO. (2013). *Security management systems for the supply chain. Best practices for implementing supply chain security, assessments and plans – Requirements and guidance*. Pridobljeno na http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue_ics/catalogue_detail_ics.htm?csnumber=45654
- Kompare, A., Stražišar, M., Vec, T., Dogša, I., Jaušovec, N. in Curk, J. (2001). *Psihologija. Spoznanja in dileme*. Ljubljana: DZS.
- Kotnik, S. (1999). Prepovedi v detektivski dejavnosti. V A. Anžič (ur.), *Nove možnosti zasebnega varstva v Sloveniji* (str. 161-171). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Lobnikar, B. in Sotlar, A. (2006). Celovito upravljanje z varnostnimi tveganji kot dejavnik dolgoročne uspešnosti podjetja. V A. Dvoršek in L. Selinšek (ur.), *Kriminalni napadi na premoženje gospodarskih subjektov (varnostni, pravni in zavarovalni vidik)* (str. 9-20). Maribor: Pravna fakulteta in Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- Markelj, B. in Bernik, I. (2012). Pogledi informacijske varnosti na storitve računalništva v oblaku. V I. Bernik in G. Meško (ur.), *Konferenca Informacijska varnost: odgovori na sodobne izzive*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Mikola, A. in Gorenak, I. (2006). Organizacijska klima in kultura kot dejavnik zadovoljstva v skupinah za varovanje državne meje. V B. Lobnikar (ur.), *Dnevi varstvoslovja* (str. 404-415). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o varnosti različnih vrst prevoza 2006/C 65/06. (2006). *Uradni list Evropske Unije*, C65/30. Pridobljeno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:065:0030:0037:SL:PDF>
- OHSAS. (2013). *Benefits – How Can OHSAS Help?* Pridobljeno na <http://www.ohsas-18001-occupational-health-and-safety.com/how.htm>
-

- Podbregar, I. (2007). *Varnostni in varstveni standardi v podjetju. Skripta za usposabljanje za pridobitev pooblaščenega gospodarskega subjekta AEO po standardih TAXUD 2006/1450*. Ljubljana: samozaložba.
- Podbregar, I., Pleteršek, M. in Ivanuša, T. (2010). *Preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma pri trgovanju s plemenitimi kovinami in dragimi kamni*. Ljubljana: Zavod za varnostne strategije pri Univerzi v Mariboru.
- Pravilnik o metodologiji za ugotavljanje ocene požarne ogroženosti. (1996). *Uradni list Republike Slovenije*, (70/96).
- Pravilnik o usposabljanju zaposlenih za varstvo pred požarom in o usposabljanju odgovornih oseb za izvajanje ukrepov varstva pred požarom. (1995). *Uradni list Republike Slovenije*, (64/95).
- Purpura, P. (1998). *Security and loss prevention: an introduction*. Boston: Butterworth – Heinemann.
- Rakar, A. (2006). Upravljanje z varnostnim tveganjem informacijskih sistemov. V S. Novaković et al. (ur.), *Dnevi slovenske informatike* (str. 1-7). Ljubljana: Slovensko društvo Informatika.
- Slovenski inštitut za standardizacijo. (2013). *Sistem standardizacije v Sloveniji*. Pridobljeno na http://www.sist.si/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=106&lang=sl
- Španinger, V. (2006). *Varovanje poslovnih skrivnosti v gospodarskih družbah*. Specialistično delo. Kranj: Fakulteta za organizacijske vede.
- Uredba Evropske Komisije št. 1875/2006. (2006). *Uradni list Evropske Unije*, L360/64.
- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta št. 648/2005. (2005). *Uradni list Evropske unije*, L117/13. Pridobljeno na <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:117:0013:0019:SL:PDF>
- Vidic, J. (2002). Varnost in zaščita kot proces sistema vodenja kakovosti v podjetju. V M. Pagon (ur.), *Dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Vršec, M. (1993). *Varnost podjetja*. Ljubljana: Viharnik.

-
- Vršec, M. (2003). Ocena ogroženosti in varnostnih tveganj kot ena ključnih podlag za varnostno politiko in varnostni sistem. V M. Pagon (ur.), *Dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Vršec, M. in Vršec, M. (2006). Vzpostavljanje celovitega varovanja kot preventivnega dejavnika v gospodarskih družbah. V A. Dvoršek in L. Selinšek (ur.), *Kriminalni napadi na premoženje gospodarskih subjektov (varnostni, pravni in zavarovalni vidik)* (str. 83-101). Maribor: Pravna fakulteta in Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- World Customs Organization. (2007). *WCO SAFE Framework of standards to secure and facilitate global trade*. Pridobljeno na <http://www.un.org/sc/ctc/pdf/SAFE.pdf>
- Zakon o delovnih razmerjih. (2002). *Uradni list Republike Slovenije*, (42/2002).
- Zakon o gospodarskih družbah. (2006). *Uradni list Republike Slovenije*, (42/2006).
- Zakon o standardizaciji. (1999). *Uradni list Republike Slovenije*, (59/1999).
- Zakon o tajnih podatkih. (2006). *Uradni list Republike Slovenije*, (50/2006).
- Zakon o varnosti in zdravju pri delu. (1991). *Uradni list Republike Slovenije*, (56/1991).
- Zakon o varstvu osebnih podatkov. (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, (94/2007).
- Zakon o varstvu pred požarom. (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, (3/2007).
- Zupančič, I. (2006). Standardi tehničnega varovanja gospodarsko-poslovnih objektov pred velikimi premoženjskimi kaznivimi dejanji. V A. Dvoršek in L. Selinšek (ur.), *Kriminalni napadi na premoženje gospodarskih subjektov (varnostni, pravni in zavarovalni vidik)* (str. 103-117). Maribor: Pravna fakulteta in Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- Žirovnik, J. in Podbregar, I. (2006). Obveščevalno-varnostni vidiki ogrožanj pomembnih gospodarsko poslovnih objektov. V A. Dvoršek in L. Selinšek (ur.), *Kriminalni napadi na premoženje gospodarskih subjektov (varnostni, pravni in zavarovalni vidik)* (str. 47-65). Maribor: Pravna fakulteta in Fakulteta za policijsko-varnostne vede.